

MAHALLÎ KUVETLERİN MARAŞ MÜCADELESİNDEKİ ROLÜ

Ali Gültekin Biniş¹

Özet

Sivas Kongresi'nde alınan kararlara istinaden, Elbistan ve Maraş havalisi III. Kolordu Kumandanlığı mıntıkasına dâhil edildi. Maraş ve Antep bölgesinin kurtarılmasına yönelik organizasyon çalışmaları için de işgal altında olmayan Elbistan merkez olarak seçildi.

Mustafa Kemal'in talimatları ve Kılıç Ali'nin gayretleriyle Elbistan ve Pazarcık'ta teşkilatlanan mahalli kuvvetler, Maraş'a büyük destek sağladılar. Fransız ve Ermeniler Maraş'ta zulüm teaddide sınır tanımayınca mahalli vatanseverler, hem muhataplarına protestolar gönderdiler, hem de mitingler düzenleyerek, işgalcileri ve işbirlikçileri olan Ermenileri sık sık telin ettiler (lanetlediler). Kuvva-i Milliye'nin faaliyetlerine mani olan Elbistan Kaymakamını tutuklayarak, Sivas'a teslim ettiler.

Mahalli kuvvetler, bir yandan, milis kuvvetlerini meydana getirirken, bir yandan da silah ve mühimmat toplayarak, Maraş'a intikalini sağladılar. Ayrıca çeşitli şehirlerden Elbistan Ziraat Bankasına gönderilen yardımları, Elbistan'da toplanan nakdi ve ayni yardımlarla beraber Maraş'a gönderdiler.

Pazarcık ile Maraş arasına yerleştirilen müfrezeler sayesinde, Fransızların Antep üstü Maraş'a girişi engellendi. İngiliz ve Fransız provokatörlerinin bölge halkını isyana teşvik etme gayretleri, mahalli halkın üstün feraseti ve vatanperverlikleri sayesinde sonuçsuz bırakıldı. Nihayetinde, mahalli kuvvetler; Arslan Bey, Doktor Mustafa, Eczacı Lütfi, Yakup Hamdi, Sadeddin Topal İbrahim, Binbaşı Cemil, Binbaşı Hasan, Yedek Subay Bayram, Muin Ağa, Tahir Ağa, Topal Salih, Tullo İbrahim, Abdülhamit Saydam ve Karayılan gibi dirayetli aktörler vasıtasıyla savaşa yön verdiler.

Bu çalışmayla, Maraş Mücadelesinde varını yoğunu ortaya koymuş olan mahallî kuvvetlerin katkıları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Maraş Mücadelesi, Elbistan, Pazarcık, Göksun, Zeytun, Doktor Mustafa, Yakup Hamdi, Noel.

GİRİŞ

İngilizler, 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Mütârekesinin 7. maddesini ileri sürerek, 22 Şubat 1919’da Maraş’ı işgal ettiler.¹ İşgalden önce Maraş’ta bulunan askerlerin ve askerî malzemenin bir kısmı Kayseri’ye nakledildiği için, şehirde sadece Teğmen Cemal komutasında bir kıta asker kalmıştı. Bu sebeple işgalcilere karşı yeteri kadar caydırıcı bir kuvvet mevcut değildi.²

Maraş’taki İngiliz işgalini büyük bir sevinçle karşılayan Ermeniler,³ İtilaf devletleri sayesinde intikam almayı ve Fransız himayesinde Maraş’ın da dâhil olduğu bir Ermenistan Devleti kurmayı amaçlıyorlardı.⁴ Maraş bölgesindeki bağımsızlık isteklerini haklı gösterebilmek için buradaki nüfuslarını yoğunlaştırmaya çalışıyorlardı. Bunun için de başka yerlerden güneye büyük bir Ermeni akını başlamıştı.

İngilizler işgal esnasında oldukça temkinli davrandılar. Ermenileri desteklemekle beraber aşırı hareketlerine müsaade etmediler. Türk idaresine karşı müsamahakâr davrandılar. Polis ve jandarmayı serbest bırakarak, iç işlerine karışmadılar. Ancak, istihbarat şubesi vasıtasıyla siyasi durumu sürekli takip ettiler.⁵ İngiliz işgal kuvvetlerinin çoğunluğunu Hintli Müslüman askerler oluşturuyordu. Bunlar İngilizlere rağmen, halkla bir din dostluğu tesis ettiler.⁶

Öte yandan, Fransız kamuoyu, kendi hükûmetine baskı yaparak, Sykes-Picot Antlaşması’na göre kendi nüfuz bölgeleri olması gereken Adana ile çevresinin İngilizlerle ortaklaşa işgal edilmesine karşı çıkıyordu ve İngilizlerin bölgeden çıkarılmasını istiyordu. Bu kamuoyu baskısı sonucunda Fransız Hükûmeti harekete geçti ve 15 Eylül 1919 tarihinde, İngiliz-Fransız Antlaşması olarak bilinen, Suriye İtilafnamesi imzalandı.⁷ Suriye İtilafnamesi gereğince; 1 Kasım 1919’dan itibaren, İngiliz kuvvetleri Kilikya’dan çekilmeye başlayacak ve onların yerini Fransız birlikleri alacaktı.⁸

Maraş bölgesinde görevlendirilen III. Kolordu Komutanı Kurmay Albay Selahattin, güney bölgesindeki olayları daha yakından görmek amacıyla Sivas’tan Elbistan’a gelmiş ve Maraş’ın birkaç gün sonra Fransızlar tarafından işgal edileceğini anlamıştı. 26 Ekim 1919’da Sivas’taki vekiline Maraş ile ilgili özetle şu emirleri verdi: *“İngilizlerin çekilerek, bölgeye Fransızların geleceği anlaşılmıştır. Bu bölgede Fransız kuvvetleri gelmeden fiilen millî teşkilatın kurulması kutsal bir vazifedir. III. Kolordu Maraş’ı işgal edecek ve millî mukavemet teşkilatını düzenlemelidir. Malatya’dan Maraş’a bir müfreze gönderilmelidir. Maraş’taki*

1 Gothart Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi*, Ankara 1970, s. 18.

2 Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yük. Kur. Atatürk Araş. Mrk., Ankara 1999,

3 *Türk İstiklâl Harbi Güney Cephesi*, Ank. 1966, c. IV, s.51

4 Selâhi Sonyel. Dr. *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, Ank. 1973 c. I, s. 21

5 Abadi. *Türk Verdün’ü Gaziantep-Antep’in Dört Muhasarası*, çev: Kur. Yzb. Necmettin, Gaziantep 1959, s. 17

6 Yalçın Özalp. *Mustafa Kemal ve Millî Mücadelenin İlk Zaferi*, Ank. 1976, s. 13

7 Kemal Çelik, *Çukurova’nın İşgali Döneminde, Fransız Propaganda ve Casusluk Faaliyetleri ile Millî Kuvvetlerin Buna Karşı Yayımladığı 1920 Tarihli Yeni Bir Belge; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.KMS, No.: 56-1/42.; Genelkurmay Bşk.lığı ATASE Arşivi Kütüphanesi*, Paris 1937, s. 58.; *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı: 36, İstanbul (Eylül) 1970, s. 23.

8 İsmail Soysal, *“Türk-Fransız Siyasal İlişkileri (1921-1984)*, s. 960, 961

millî kuvvetleri ele alması için Aziziye'den seçilmiş bir süvari takımı acele güneye yollanmalıdır. Maraş'taki duruma dair Kolorduya devamlı bilgi verilmelidir. Bu hareket gizli tutulmalı, Hristiyanların mal ve canlarına dokunulmamalıdır.”¹

Fransızlar 1 Kasım gününü beklemeden, Cebel-i Bereket Valisi Andre'nin 29 Ekim'de Maraş'ı ziyaret etmesinden bir gün sonra,² yani 30 Ekim Perşembe günü, ikindiden sonra şehre girdiler.³ Şehir halkı artık, Fransızlar ve onların destekledikleri Ermenilerle baş başa kalmıştı. Fransızların, Ermenileri desteklemeleri ve Türklere yapılan baskıları hoş görmeleri, Türk halkını oldukça tedirgin etmişti. Nitekim Fransızlar tarafından silahlandırılan ve şımartılan Ermeniler, taşkınlıklarını her gün biraz daha artırarak, masum insanları öldürüyorlardı. Her defasında da olaylara sebep olarak Türk halkını gösteriyorlardı. İşgal kuvvetlerine yapılan müracaatlar bir sonuç vermediği gibi, şehrin ileri gelenleri de Halep'e sürülmekle tehdit ediliyordu.⁴

Fransızların Maraş'ı işgal ettiği gün, şehrin ileri gelenlerinden, Kadızade Hacı Hasan, oğlu Mehmet Ziya, Vehbizade Hasip, Kocabaşzade Ömer, Katipzade Mehmet, Doktor Mustafa, Eczacı Ömer Lütfi, Elbistan'da Kuvay-ı Milliye'nin takviyesi ve silah temini için yola çıktılar. Geceyi Bertiz'in Başdervişli Köyü'nde geçirdiler. Bir gün sonra da Elbistan'a vardılar. Akabinde Mustafa Kemal ile irtibat kurdular.⁵ Gelişmeleri ciddiyle takip eden Mustafa Kemal, Maraş'ın Fransızlar tarafından işgal edilmesini endişeyle karşıladı.

26 Ocak 1920 tarihinde, 15. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir de Heyet-i Temsiliyeye bir telgraf göndererek, Maraş'taki katliamı III. Kolordu istihbaratından öğrendiğini ve her tarafta olayın protesto edilmesi için mitingler yapılması gerektiğini ilettili.⁶

Mustafa Kemal, Maraş'ın işgal edilmesi üzerine, Elbistan'da bulunan Sulh Hakimi Ali Rıza Bey'e gönderdiği yazıda Fransızların, Adana, Urfa ve Maraş bölgesinde Ermenistan kurmaya çalıştığını ifade ederek, halkın desteklenmesini ve göçe meydan verilmemesini emretti. Ayrıca III. Kolordu Kumandanlığınca Pınarbaşı'ndan (Aziziye) gönderilen süvari bölüğü ile irtibat kurulmasını, millî teşkilat vasıtasıyla işgale karşı konulmasını, ihaneti görülenler hakkında gereğinin yapılmasını istedi.⁷

¹ *Türk İstiklâl Harbi Güney Cephesi, Ank. 1966, c. IV, s. 52*

² *Ahmet Eyicil, Maraş Mücadelesinde Atatürk, s. 650*

³ *Hüsameddin Karadağ, İstiklal Savaşında Maraş,*

⁴ *Gnkur. ATAŞE Bşk. lığı Atatürk Özel Arşivi, No: 24, Dos. 1336/ 13-3, F-21.*

⁵ *Eyicil, age*

⁶ *Kâzım Karabekir. İstiklal Harbimiz, İstanbul 1969, s. 432*

⁷ *Akbıyık. Maraş Mücadelesinde Atatürk, s. 227-228.*

1. TEŞKİLATLANMA

4 Eylül 1919'da Mustafa Kemal önderliğinde toplanan Sivas Kongresinde, yurdumuzun düşman işgalinden kurtulması için Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulması kararı alınmıştır. Kongrede ayrıca Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Talimatnamesi de kabul edilmiştir.¹ Bu doğrultuda yurdun dört bir yanında olduğu gibi, Maraş, Elbistan ve Pazarcık'ta da Müdafa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmasına karar verilmiştir. Sivas Kongresi'nde alınan bu kararlardan sonra Elbistan ve Maraş havalisi III. Kolordu Kumandanlığı mıntukasına dâhil edilmiştir. Maraş ve Antep bölgesinin organize edilmesi ve kurtarılması için, işgal altında olmayan Elbistan, merkez olarak seçilmiştir.² Mustafa Kemal tarafından teşkilât kurmak amacıyla Elbistan'a gönderilen Kılıç Ali Bey, Elbistan ve Pazarcık'ta; Yörük Selim de Göksun'da teşkilatlanma çalışması yaptılar ve bir aylık yoğun çalışma sonunda Elbistan-Göksun ve Pazarcık'ta milis teşkilatı kurulmuştur.³

1.1. Maraş Müdafa-i Hukuk Cemiyeti

Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulması için, Maraş'ın Fransızlar tarafından işgal edilmesinden bir gün önce (29 Ekim 1919) Maraş ileri gelenleri, teşkilat çalışmalarında bulunmak üzere Elbistan'a gittiler⁴ ve Bayrak Olayından sonra 29 Kasım 1919'da Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'ni resmen kurarak, kurtuluş planını hazırladılar.⁵ Çiçekli'de yapılan toplantıda da Cemiyet Başkanlığına Arslan Bey, İkinci Başkanlığa Refet Hoca, Kâtip üyeliğe Faik, Veznedarlığa Hacı Nuri getirilirken; Hafız Ali, Evliya Efendi, Fatmalıoğlu Derviş, Belediye Reisi Hacı Sıtkı, Kısakürek Mümtaz, Mühendis Abdullâtif ve Adanalı Hasan da aza olarak seçildiler.⁶

1.2. Elbistan Müdafa-i Hukuk Cemiyeti

Mustafa Kemal, Ali Asaf Bey'i, "Kılıç Ali" takma adıyla Elbistan'a ve Yüzbaşı Salim Kurtoğlu'nu da "Yörük Selim" lâkabı ile Maraş bölgesine teşkilât işleriyle uğraşmak üzere gönderdi. Onların bu görev alanına Antep ve Urfa şehirleri de dâhildi.⁷ Böylece bölgede Fransızlara karşı koyma hususunda, Kuva-yı Milliye'nin çekirdek kadrosu oluşturuldu.⁸

Bu gelişmelerden sonra, Cemiyetin bir şubesi Elbistan'da kurularak, başkanlığına eski Şam Sulh Hukuk Hâkimlerinden, Elbistanlı **Bekişzâde Ali Rıza Efendi**, başkan yardımcılığına da yine eski hâkimlerden **Kışlalzade Ali Avni Efendi** getirildi. Bu iki zat, memleketin aydın kişilerini ve eski yedek subaylarını davet ederek, Cemiyete üye olmalarını sağladı. Bir müddet sonra sırasıyla, önce **Nakıpzade Mehmet Ağa**, ardından da **Şeyh Naci Mustafa Efendi** Cemiyet Başkanlığına getirildi.⁹

¹ Yalçın Özalp, *Maraş Direnişinin Başındaki Serkomser Ali Bey*, EGM Basımevi, Ankara 2004, s. 14-20.

² Halil Arık, *Tarihi ve Kültürel Özellikleri ile Pazarcık*, s. 48

³ ATASE, *Barış Faaliyetleri Koleksiyonu*, Klasör no: 1162, E/Y Dosya no: 153/81, Belge no: 2-2.

⁴ Akbıyık, a.g.m., s. 160,161.

⁵ Hatice Başkan, *Türk Basınının Fransız İşgali Altındaki Maraş'ı İşlemesi*

⁶ Yalçın Özalp, *Mustafa Kemal ve Milli Mücadelenin İlk Zaferi*, Ank. 1984, s. 84

⁷ ATASE, k. 256, d. 4, f. 62

⁸ Akbıyık, *Maraş'ın Düşman İşgalinden Kurtulmasında Atatürk'ün Rolü*

⁹ Adnan Güllü, *Bir kentin Hafızası Elbistan Tarihi (Yedek subay Dervişzade Ahmet Arıkan'ın anı notları)*

Yapılan görev dağılımına göre; Elbistan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ali Rıza Bey, Yörük Selim ve Kılıç Ali Bey'ler, Maraş ve civarında milli teşkilatı yaygınlaştıracaklar ve idare edeceklerdi. Elbistan şube reisi Binbaşı Suzi Bey de daimi üye sıfatı ile bulunacak, teşkilatın oluşmasına ve III. Kolordu ile haberleşmenin sağlanmasına çalışacaktı.¹

Akabinde, Mustafa Kemal Paşa, Elbistan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Ali Rıza Bey'e şu talimatı vermiştir: “...*Fransızlar Adana havalisi de dâhil olmak üzere, Urfa, Antep ve Maraş'ta küçük Ermenistan teşkili gayesini güdüyorlar. Millî teşkilâtımızın günden güne gelişmesi ve yayılması harice karşı pek mühim ve lehimize tesirler yapıyor. Bizim için en mühim iş, işgal altındaki yerlerde teşkilâtı yaymak, ahaliyi işgal aleyhine teşvik etmek ve her suretle bölgeyi işgal eden düşmanlarımızı müşkülâta sokmaya son derece gayet göstermektir. Malatya'dan dolgun mevcutlu bir süvari bölüğü ile iki mitralyöz bölüğü güneşe, sizin tarafınıza hareket ediyor. Bu kuvvet Antep istikametini gözetleyerek millî teşkilâtımızın istinatgahı olacaktır. Elbistan deposundaki silâh ve cephanenin lüzumunda kuvay-ı milliyeye verilmesi kararlaştırılmıştır.*”²

1.3. Pazarcık Müdafa-i Hukuk Cemiyeti

Kılıç Ali, Pazarcık'tan Elbistan'a gelen Batumlu Muhacir Ali Efendi ile görüşerek durum değerlendirmesi yapmışlardır. Ardından, Pazarcık'ta kurulması düşünülen Müdafa-i Hukuk Cemiyeti için **Muhacir Ali Efendi** başkanlığında çalışmalar başlatılmış ve kısa süre içinde Cemiyet kurulmuştur (15.09.1919). Cemiyetin üyesi olan Mehmet Sait Yalçın, “**Ali Efendi'nin başkanlığında, 17 kişi Elbistan'a giderek, Mustafa Kemal ile haberleşerek, Cemiyetin kurulmasını sağladık.**” demiştir.

Cemiyet başkan yardımcılıklarına Atmalı Aşireti Reisi **Paşa Yakup Hamdi**, Tilkiler aşiretinden **Kara Silo Ağa** ve Sinemilli Aşireti Reisi (Halil Erdem) **Tapo Ağa** getirilirken; Cemiyetin diğer üyeleri şu kişilerden oluşuyordu: Göynük Çerkezlerinden **Uzun Yusuf Ağa**, Büyük Nacar Köyü'nden **Karpuzcuoğlu Ali Kahya** (Kara Ali Ağazade Hasan Efendi), **Beşerdi Cuma Kahya**, Ufacıklı Köyü'nden Mahmut Ağa'nın oğlu **Büyük Mehmet Ağa**, Ufacıklı Köyü'nden **Kara Ali Ağazade Ali Efendi**, Helete Köyü'nden Mahmut Ağa'nın oğlu **Büyük Mehmet Ağa**, Helete Köyü'nden **Hocazadelerden Büyük Salman Ağa**, Helete Köyü'nden **Vakkasoğlu Salman Çavuş**, Pazarcık Savcısı **Abdullah Beyazitoğlu**, Jandarma Kumandanı Teğmen **Mehmet Ramazan Efendi** (Konya Seydişehirli), Ziraat Bankası memuru Maraşlı **Muhlis Efendi**.³

Diğer taraftan, Elbistan, Göksun ve Pazarcık'ta milis teşkilatı kuruldu. Bu arada bir de Zafer ve Muharrem Beylerle Sütçü İmam tarafından, Bertiz Müfrezesi kuruldu. Maraş halkından birçok şahıs Bertiz Müfrezesinde görev aldı. Bütün bu teşkilatlar, Fransızların ilerlemesinin ve işgal teşebbüsünün önünde bir engel olarak, çok büyük hizmetler gördü.⁴

¹ Güllü, age

² Akbıyık, Maraş'ın Düşman İşgalinden Kurtulmasında Atatürk'ün Rolü, ATASE, k. 256, d. 4, f. 16

³ Arık, age. s. 49

⁴ ATASE, Barış Faaliyetleri Koleksiyonu, Klasör no: 1162, E/Y Dosya no: 153/81, Belge no: 2-2.

2. TOPLUMSAL REFLEKSLER VE FAALİYETLER

Fransız ve Ermenilerin Maraş'ta katliama başlaması üzerine Mustafa Kemal de Heyet-i Temsiliye namına telgrafla bir tamim yayımladı. Bu telgrafta; **"Maraş'ta Fransızlar ve Ermeniler Müslümanları katl etmektedirler. Her yerde ahalinin derhal mitingler yaparak makam-ı Sadarete ve mümessillere telgrafla protesto etmeleri ve âlem-i insaniyetten bir katliama nihayet verilmesini talep eylemeleri tamim olunur"** ¹ deniliyordu. Bu telgraftan sonra mahalli kuvvetler, bir yandan protesto telgrafları çekiyorlar, bir taraftan mitingler tertip ediyorlar, bir yandan da Kuvva-i Milliye hareketini engelleyen faktörleri bertaraf ediyorlardı.

2.1. Birinci Pazarcık Protestonamesi(*)

Fransız Kumandanı General Querrete, daha önceki Fransız Generalin ayrılmasından sonra 13 Aralık 1919 tarihinde Maraş'a görevlendirilmiştir. Bu generalin gelmesi ile Fransız ve Ermenilerin birlikte Maraş'ta yaptıkları katliam ve tecavüzler artarak devam etmiştir. Bu sebeple yapılan mezalim, Batumlu Ali, Pazarcık Müftüsü Veli, Sinemilli Aşiret Reisi Tapo Ağa, Mücahidinden Silo, Atmalı Aşiret Reisi Paşa Yakup, Belediye Reisi Hacı Mehmet'ten oluşan Pazarcık eşrafı tarafından, 21 Aralık 1919'da protesto edilmiştir. Sadeleştirilmiş protesto metni şöyledir: **Fransız işgal güçlerinin komutanları anlaşma hükümlerini her gün biraz daha bozuyor. Maraş'ı aldıklarının birinci günü İslam kadınlarına saldırıldı. Depolardaki silahlar ve bombalar Ermeni vatandaşlarımıza dağıtıldı. Geceleri polis ve jandarma devriyelerimiz öldürüldü. Bazı aşiret reisleri para ve rütbe ile aldatılıp ayaklanmaya çağrılarak toplumlar arasına nifak ve birbirini öldürme tohumları ekilmeye başlandı. Yapılan saldırılar katlanma gücümüzü aşıyor. Yinelenen el koymalar, genel vicdana baskı yapıyor. Ülkemizin uygar dünyasını viraneye çevirmek, masum ve mazlum mezarına döndürmek, tüm insanlık bir cinayet tablosuna tanık olmak istemiyorsa; Ey tüm insanlığın vicdanı! Bu vicdanları yakan zulme bir son veriniz. Yoksa süt emen çocuklarımıza kadar bütün varımızı verip kanlarımızı akıtmaya hazırlanmış bulunuyoruz. İş bu reddiyemizin bir örneği Beyrut'taki Fransız generali Gouraud'ya bir örneği Adana İşgal Komutanlığına, bir örneği itilaf mümessillerine verilmiştir.** Pazarcık, 21Aralık 1919 ²

2.2. Elbistan Mitingi

Mustafa Kemal'in yayınladığı tamim doğrultusunda, Elbistan halkı bir miting yaparak, İzmir'in Yunanlar tarafından ilhakı ile Maraş olaylarını protesto etti. Miting bildirisinde; Yunan haydutlarının İzmir'de garp medeniyeti namına vahşet işlerken, Adana, Maraş, Antep ve Urfa'da medenice hareket etmesi gereken Fransızların, Ermenileri silahlandırarak Türk ahaliye zulüm yapıldığı ve minarelerden halkı namaza çağırان müezzinlerin katledildiği, Maraş ve havalisinde oturan yüzlerce Türk'ün şehit edildiği, binlercesinin göçüne sebep

1 ATASE, K1. 24, D. 1336/13-4, F. 3-1.

(*) Bir nüshası da Milli Kongre Riyasetine gönderilen bu telgraf, Hakimiyet-i Milliye'nin nr. 1, 15. Kanun-ı sani (Ocak) 1336/1920 tarihli nüshasında neşredilmiştir.)

2 Yalçın Özalp. Mustafa Kemal ve Milli Mücadelenin İlk Zaferi, Ank. 1984, s. 101

olunduğu bildirilerek, Allah'ın zalimlere lanet mazlumlara muvaffakiyet buyurması istenildi.¹ Kaza ahalisinden 15.000 kişinin katılımı ile gerçekleşen mitingde alınan kararların altına, Dr. Mustafa, Muallim Hayrullah, miting heyeti adına Maraş-Elbistan Teşkilatı Reisi Mehmet Efendiler imza atmışlardır.² Maraş işgali sebebiyle Elbistan'da düzenlenen miting, **İrade-i Milliye**'nin 29 Aralık 1919 tarihli nüshasında şöyle yer almıştır:³ “Geçen nüshamızda mukarrerat-ı kat’iyelerini neşr ettiğimiz Elbistan’daki din ve ırkdâşlarımızın mitingi bu hakikatı olanca vuzûh ve kat’iyetle ve bütün Anadolu ve Rumeli ahali-i İslâmiyesinin ve bi’lhâssa Sivaslıların kanâat ve efkârına tercüman olarak cihâna i’lân ve izhâr etti. Ve bu meyânda Maraş’taki Fransız generali Doko cenâblarına da iblâğ eyledi.”

2.3. İkinci Pazarcık Protestonamesi

İşgal kuvvetlerine ait askerlerin zulme ve tedhişe devam etmesi üzerine, bu kez **memur ve eşraf** tarafından, Pazarcık’tan, Antep’teki Fransız işgal komutanlığına, 6 Ocak 1920 tarihinde, gönderilen diğer bir protestonamede: “*Fransızlar Ermeni haydutları ile birlikte top ve diğer silahlar ile Geceli Köyü’nü yakarak kökünden harap ettiler. Buradaki zayıat pek büyüktür. Karabıyıklı’dan gelen Fransız süvarisi zorla ve parasız zahire aldı. Buna engel olmak isteyen ahali dövüldü ve hakarete uğradı. Maraş’a giden Fransız süvarisi, Karabıyıklı’daki evine gitmekte olan Kara Ali ismindeki namuslu bir adamı öldürdü. Öteki iki kişi de beraber götürüldü. Bunların sağ ve ölü olduğu hakkında şimdiye kadar hiçbir bilgi alınamadı. Ahır Dağı dolaylarında bulunan Fransız askerleri ormana giden iki Müslümanı şehit ettiler. Fransızlar Ermenileri iki aydan beri silahlandırmaktadırlar. Bunlara top, cephane ve başka silahlar verildi. Ermeni evleri ile kiliseleri müdafaa haline kondu. Bunların hepsi Müslümanları öldürmek maksadıyla yapılan işlerdir. Bundan dolayı herkes hayatından emin değildir. Burada ve civarda eşkıya yoktur. Eşkıya dediğiniz adamlar milli hukukumuzla karşı olan tecavüzlere karşı koymak maksadıyla silahlanmış millet efradıdır. Bunlara haydut adı vermenizi ve yukarıda saydığımız vahşilikleri protesto ederiz. Bu duruma son verilmesini isteriz. Mesuliyeti milli hukuku yaralayanlara ait olmak üzere bundan böyle millet haklarına zararlı olan hareketlere karşı hareketlerle mukabele edeceğimizi son defa olmak üzere bildiririz.*⁴ denilmiştir.

2.3. Mustafa Kemal’in Mitingler ve Protestolar Hususundaki Tamimi

Mustafa Kemal, Maraş’ta şehir içi savaşlarının başlaması üzerine, 23 Ocak 1920’de Elbistan Heyet-i Merkeziyesi’nin ve bir gün sonra da III. Kolordu Komutanı Selahattin Bey’in olayların şiddetini anlatan ve protesto eden telgraflarını alınca, 25 Ocak 1920 tarihinde ilgili makamlara, “*Maraş’ta Fransızlar ve Ermeniler Müslümanları katl etmektedirler. Her yerde halkın derhal mitingler yaparak makam-ı sadarete ve mümessillere telgrafla protesto etmeleri ve alem-i insaniyetten bir katliama nihayet verilmesini talep eylemeleri*

¹ Güllü, age

² Osmanlı Belgelerinde Ermeni-Fransız İlişkileri, Kolektif, Devlet Arşivl. Genel Müdürlüğü, Cilt. II, s. 262-264

³ Başkan, age.

⁴ Arık, age s. 54, 55

tamim olunur"¹ şeklinde bir genelge yayınladı. Bir gün sonra da 15. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir, Heyet-i Temsiliyeye bir telgraf göndererek, Maraş'taki katliamı III. Kolordu istihbaratından öğrendiğini ve her tarafta olayın protesto edilmesi için mitingler yapılması gerektiğini ilettili.² Mustafa Kemal ona cevaben yazdığı telgrafta, mitingler yapılması için 25 Ocak 1920 tarihinde tamim olunduğunu bildirdi.³

2.4. Umûm Heyet-i İdarelere Telgraf Çekilmesi

Maraş'ta hâdiselerin başlaması üzerine "Elbistan Heyet-i Merkeziyesi" 23 Ocak 1920'de Umûm Heyet-i İdarelere bir telgraf göndererek, Maraşlılara yapılan mezalimin protesto edilmesini istedi. Telgrafta; *"Maraş'taki kardeşlerimiz üç gündür Fransızların, Ermenilerin top ve mitralyöz ateşleri altında kanlı müsademeler layen-kati devam ediyor Memleketten eser kalmamaktadır. Ahvalden bahisle protesto edilmesini rica eyleriz"* ⁴ deniliyordu.

2.5. Sadâret-i Uzmâ'ya, Dahiliye Nezareti'ne ve Vilayete Telgraf Çekilmesi

Muatafa Kemal'in talimatlarıyla hareket eden Umumî Maraş Livası Müdâfaa-i Hukuk-u Millîye Cemiyeti adına Elbistan Heyet-i Merkeziyesi, 27 Ocak 1920 tarihinde Sadâret-i Uzmâ'ya, Dahiliye Nezareti'ne ve vilayete aşağıdaki telgrafi gönderdi.⁵ Telgrafta, *"Bu feryâd ve istimdada karşı lâkayd kalacak hiç bir Müslüman tasavvur edemiyorum. 22 Ocak 1920 tarihli şifreli telgrafla da arz ettiğim veçhiyle Maraş faciasının acilen önüne geçilmezse Anadolu herc-ü merc olacak. Silahı kapan Maraş üzerine akın edecektir. (Lem-i İslâmın şu hareket-i umumiyesinden âtiyen telâfisi gayr-ı kabil vakâyi-i müessifenin zuhuru pek ziyâde me'muldür. Bu hakâyiki Dersaadet'teki medenî Avrupa ve Amerika mümessillerine ciddiyetle bilâ-efham Maraş'taki mezâlim ve fecâyia bir dakika evvel nihayet verilmekle beraber artık canı burnuna gelmiş olan Müslümanların bundan fazla zulüm ve istibdada ve haksızlıklara tahammülü kalmadığından daire-i hak ve adalet rücu' eylemelerinin ilâveten iblağ buyurulmasına, aksi halde tehaddüs edecek netâyic-i vahîmeden buraca mes'ûliyet kabul edilmeyip gerek indillâh ve gerek tarih nazarında bu mes'ûliyetin medeniyet iddiasında bulunan ve fakat hakkı tanımak istemeyen tarafa ait kalacağını arz etmek mecburiyetinde bulunuyorum efendim."* ⁶ denilmektedir

2.6. Elbistan Kaymakamının Tutuklanıp Sivas'a Gönderilmesi

Kendisini İstanbul Osmanlı Hükümetinin kaymakamı olarak kabul eden Elbistan kaymakamı Halis Bey, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının başlattığı yeni bir devlet kurma mücadelesini kavrayamamış olmalı ki; Fransız işgaline karşı, Maraşlılara destek vermek

1 Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE), Atatürk Arşivi, kl. 24, D. 1336/13-4, F. 3,3-1

2 Karabekir. age, s. 432

3 ATASE, ki. 24, D. 1336/13-4, F. 2-2-(29.01.1920)

4 ATASE, KL 24, D. 1336/13-4, F. 3-13.

5 TİTEA, kutu no 19, belge no 82

6 TİTEA, kutu no19, belge no 82/1

amacıyla, Elbistan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti çatısı altında teşkilatlanan Elbistanlıları, çeşitli baskı uygulayarak yıldırıma ve engellemeye çalışmıştır. Bu durum Cemiyet Başkanlığı tarafından, Kongre için Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal'e şikâyet edilmiştir. Mustafa Kemal, Elbistan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti aracılığı ile gönderdiği talimatla gereğinin yapılmasını emretti. Bunun üzerine, Karabekirli Emin Ağa, Nakipli Abdurrezak Ağa, Yemlihalı Ahmet Turan ve Kara Ahmet Efendi'den oluşan ekip, Kaymakam Halis Bey'i, 31 Aralık 1919 gecesi, ikamet ettiği evden alarak, Sivas'a götürmek üzere bekleyen süvarilere teslim etti. Görevliler, teslim aldıkları Kaymakam Halis Bey'i Sivas'a götürdüler.¹ Kaymakam Halis Bey'in akıbeti hakkında bir bilgiye ulaşılammıştır.

2.7. Bayrak Olayı ve Elbistanlılar

Fransız tarihçi Renan'ın iddiasına göre, "... Cuma günü gece yarısı, Doktor Mustafa yirmi kadar atlı ile işgal edilmemiş olan kaleye tırmanır ve her iki Türk Bayrağını ve dinî amblemi asar sonra havaya ateş ederek kaybolur"²

Bir başka Fransız kaynağı ise, Elbistan Kuvvetlerinin dörtnala gelip, kapatılması ihmal edilen kapılardan şehre girdiklerini, sokaklara daldıklarını, bir ara kaleye tırmandıklarını, kalenin direğine bir Türk Bayrağı ile bir de altın işlemeli yazılar bulunan yeşil bir bayrak çektiklerini yazmaktadır.³

Burada anlatılandan çıkan sonuç; Andre'nin Kaledeki bayrağı indirmeye kalkmış olması, Elbistan'daki Kuvay-ı Milliye'yi harekete geçirmiş ve adeta baskın yaparak Bayrağı ve yeşil sancağı dikmişlerdir. *(Burada verilen bilgilerin teyit edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. AGB)*

Bu olayın Ulucami'deki vaazla aynı gün ve aynı anda gerçekleşmiş olması da muhtemeldir. Camiden çıkanlar Elbistan'dan gelenlerle birlikte kaleye çıkmışlardır. Akşamüzeri bu ultimatomu alan Andre yolda rastladığı Kaymakam Abdullah Bey'i de yanına alarak olayı tahkik için hükumete geldi. Sert tartışmalardan sonra ertesi gün toplantı yapılması kararlaştırıldı.⁴

Fransızlar, kaleden ve resmi dairelerden Türk bayrağının indirilmesi yüzünden halkın ayaklanmasına neden olanların bir kısmını tutukladılar. Şehir içinde yapılan bu uygulamalar derhal Elbistan ve Pazarcık'a bildirildi. Maraş Kuvay-ı Milliye Cemiyeti, Fransızların bu kasıtlı uygulamasını protesto ettiği gibi tutukluların derhal serbest bırakılmasını istedi. Ayrıca tutuklananların serbest bırakılmadığı takdirde Elbistan ve Pazarcık kuvvetlerinin Maraş üzerine hareket edeceği bildirildi. Bu ciddi uyarılar üzerine, Maraş halkından tutuklu bulunanlar, Fransızlar tarafından serbest bırakıldı.⁵

1 Güllü, age

2 Yalçın Özalp. *Mustafa Kemal ve Milli Mücadelenin İlk Zaferi*, Ank. 1984, s. 334 (Dip not)

3 Véou, P. D. 1937, *Kilikya 1919-1922*

4 Karadağ, Hüsameddin.1943, *Milli Mücadelede Maraş*, Mersin

5 ATAŞE, *Bariş Faaliyetleri Koleksiyonu*, Klasör no: 1162, E/Y Dosya no: 153/81, Belge no: 2-4.

2.8. Andırın'da Hariciye Nezâreti'ne Gönderilen Telgraf

Maraş'ın Fransızlar tarafından işgali Andırın'da da geniş yankı bulmuştur. Andırın'dan, Hariciye Nezâreti'ne gönderilen telgrafla;

"Maraş'ta Fransızlarla birlikte silaha sarılan Ermenilerin bir kısmının Andırın'a buradaki Ermenilerin Müslümanları tahrike ve zaten kuşatılmış olan nahiyeimizin halkını katliama başladıkları, çıkan çatışmalarda Müslüman ve Hristiyanlar'dan birkaç kişinin öldüğü, son zamanlarda Kilikya'nın bağımsızlığı için Müslümanları imhaya hevesli olan Ermenilerin sağlamak maksadıyla işgalci devletlerin memurları tarafından silahlandırılıp Müslüman ahali üzerine saldırılmalarının insanlık, uygarlık dünyası ve büyük devletler nezdinde çirkin görüleceğine kesinlikle itimat ederek huzur ve asayiş ihlâlden başka bir mahiyeti olmayan geçici işgallere son verilmesini ve halkın çoğunluğunun hak ve hürriyetlerinin korunması temenni edilerek bu gibi istenilmeyen durumların ortaya çıkması" protesto edilmekteydi.

Telgrafta, Andırın Müdafaa-i Hukuk Reisi Hacı, Aza Ali, Aza Musa, Aza Süleyman Efendilerin imzaları bulunmaktadır.¹

3. ASKERİ FAALİYETLER ve KATKILAR

Bir yandan, milis kuvvet oluşturan mahalli kuvvetler, bir yandan da silah ve mühimmat topluyorlardı. Toplanan silah ve mühimmat en kısa zamanda Maraş'a intikal ettiriliyordu. Milisler de çete reislerinin liderliğinde savaşa dâhil oluyorlardı.

12 Ekim 1919 tarihinde, Mustafa Kemal tarafından Antep-Maraş Cephe Kumandanlığına gönderilen Kılıç Ali, 16 Ekim 1919 da Sivas'tan çıkar ve 5 gün sonra Elbistan'a varır. Yanında yola çıkmadan Batum'dan gelen mücahit, Ali Çavuş ile iki de süvari vardır. Malzemeleri ise iki hafif makineli tüfektir. Kendi tabiriyle bir müfrezeyle yola çıkıp Elbistan'a gelir. Elbistan Kuvva-Milliyesine ne maksatla geldiğini bildirir. Kılıç Ali Elbistan'da ne kadar durduğunu belirtmez. Sadece "Bayrak olayında Elbistan'daydım" der. Yani Fransızlar Maraş'a girdiğinde Elbistan'dadır. Sonra Göynük Sinemilli aşireti içinden geçerek, Pazarcık'a gider. Harp başlamadan önce Pazarcık'ta bulunur. Maraş'tan vaziyeti öğrenmek için Arslan, Evliya ve Hafız Ali'yi çağırır. Bunlarla küçük kongre yapar. Vaziyet planı ortaya çıkarır. Anlatımına bakılırsa, gittiği yerlerde, halka silah dağıttırır, Pazarcık'ta müfreze oluşturur ve Karabıyıklı'ya yerleştirir. Daha sonra aşiretlerden aldığı çetelerle Fransızların Antep üstü Maraş'a girişini engeller.²

Kılıç Ali Pazarcık'ta olduğu sırada, silah temini için Helete'li Salman'ı Elbistan'a gönderir. Heleteli (Düzbağlı) Salman bu konuda; *"Elbistan'a cephane almaya görevlendirildim. Vardım komutana söyledim. Komutan vermek istemedi. Orada bulunan halk 'Sen vermezsen biz kapıyı kırar veriz.' dediler. 'Dört sandık cephane, iki sandık da bomba aldım. Hayvanlara yükledik. Nurhak, Kalaycık, Düzbağ üzeri Pazarcık'a getirdik."*³ demişti.

1 BOA. HR. SYS. 2544-12/13-14.

2 Yaşar Alparslan-Serdar Yakar, *Maraş- Fransız Harbi*, s. 281 (Kılıç Ali'nin Güneydeki Macerası)

3 Yalçın Özalp. *Mustafa Kemal ve Milli Mücadelenin İlk Zaferi*, Ank. 1984, s. 91

Aynı günlerde, Mustafa Kemal'in görevlendirdiği III. Kolordu Kumandanı Miralay Selahaddin Adil Bey, Gürün'de bir toplantı yapmış ve bu toplantıya Maraş'tan **Doktor Mustafa Bey** de iştirak etmiştir. Toplantıda Güney Cephesi mıntikalara ayrıldı. Pazarcık Bölgesinde görevlendirilen Kılıç Ali, Sivas'tan emirler alıyordu. Pazarcık hapishanesini boşaltarak söz aldığı mahkûmlara silah dağıtıyor, teşkilat kuruyordu.^(*) Jandarma Komutanı Ramazan, Tüfek ustası Duran, Mülâzım Hayri, Hasan Efendi, Büyük küçük Ahmet Çavuşlar, Pişkin Ali Rıza, Yakup Hamdi ve aşiret ağaları, gayet güzel çalışıyorlardı. Bölgede Kozanoğlu adıyla anılan Kemal Bey'in de bir müfrezesi faaliyet halindeydi.¹

Kılıç Ali, o sırada Pazarcık'a gelen Maraş Mebusu Hırlakyan'ın damadı olan Ohannes'i müfrezesi ile birlikte tutuklatmıştır. Antep ve İslahiye'den gelen yardıma el konulması Maraş işgal komutanlığında büyük bir çöküntü yaratmıştır. 21 Aralık 1919 günü, Yüzbaşı Fauguet komutasındaki Fransız bölüğü Antep'e yardıma giderken Karabıyıklı'da Türk müfrezeleri (*Yakup Hamdi'nin çeteleri AGB*) tarafından pusuya düşürülmüştür. Bu çatışma işgalcilerle ilk karşılaşmadır.²

Kısa zamanda büyük işler başaran Heyeti Merkeziye, şehrin giriş çıkış yollarını gözetiminde tutarak, düşmanın harekâtını kontrol altına aldı. Bu sayede, Fransızların, Pazarcık'taki Kılıç Ali teşkilâtı hakkında bilgi toplamak maksadı ile gönderdikleri bir kesif kolu 2 Ocak 1919 tarihinde **Yakup Hamdi** maiyetindeki mücahitler tarafından tamamıyla imha edildi.³

Muallim Hayrullah Bey ve ihtiyat zabiti Maraşlı Hayri Bey kumandasındaki bir müfreze 5 Ocak 1920'de Eloğlu (Türkoğlu) istikametine gönderildi.⁴ Bu esnada Bertiz kuvvetlerinden bir müfreze de Beyazıtlılardan ihtiyat zabiti Muharrem Bey ve Meclis-i Umumî Başkatibi Zafer Bey kumandasında Ceyhan nehrini takiben yine Türkoğlu istikametine geldi. O gün İslahiye'den hareket eden ve Maraş'taki kuvvetlerini takviye maksadıyla Maraş'a gelen bir Fransız müfrezesiyle uzun bir cephe kolu Türkoğlu köyünün kuzeyinde çok dar olan yol civarında istirahat ediyordu. Fransız müfrezesini gören Muallim Hayrullah ve Muharrem Bey kumandasındaki kuvvetler doğudan ve batıdan ateş açarak Fransız kuvvetlerini Tanıştepe ve Bababurnu mevkiinde 7 Ocakta iki ateş arasında bıraktı.⁵ Bu çarpışmada Fransız birliklerinden 40 asker öldürüldü ve 100 asker de yaralandı. Türklerin Bertiz kolundan beş, Pazarcık kolundan ise birkaç asker yaralandı.

7 Ocak 1920'de de İslâhiye'den Maraş'a gönderilmekte olan bir tabur kadar Fransız kuvveti, Ceceli civarına yaklaştığı sırada durumu önceden haber alan ve o civarda pusu kuran Muallim Hayrullah ve Benli Ökkâş Kuvayi Milliye Grubu'nun baskınına uğradı. Bunu hazmedemeyen Fransızlar, Ceceli köyünü ele geçirip, yakıp yıktılar. Hayvanları öldürdüler, halkın yiyeceğini gübre yığınlarına döktüler, eşyasını yağma ettiler. Bunun üzerine, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından emir verilerek, Muallim Hayrullah'ın takviyesi ile Eoğlu-Maraş

(*) Bu konuda Elbistan'la ilgili elimizde iki örnek bulunmaktadır: Birincisi, Karahasanlı, Maho oğlu Yusuf (Edizer) Ağa'dır. Maraş işgal edildiğinde, Kuvva-i Milliye Reisi Arslan Bey, cezaevinde bulunan Çete reisi Yusuf Ağa (Edizer) ile görüşerek, Maraş Direnişine katkı sağlaması şartıyla kendisini tahliye ettirir. Yusuf Ağa da 100 kadar silah toplayarak, Maraş'a intikal ettirir. Ayrıca Karahasanlı camiasından 13 kişilik bir milis kuvveti oluşturarak, Kuvva-i Milliye emrine gönderir. İkinci örnek ise Kışlalzadelerden Mehmet Ağa'nın oğlu, Mülâzım-ı sâni Hacı Osman Bey'dir. Hacı Osman Bey de "savaşma şartı" ile mahpusken serbest bırakılır. AGB

1 Yalçın Özalp, Mustafa Kemal ve Milli Mücadelenin İlk Zaferi, Ank. 1984, s. 91

2 Cengiz Gönen, Ulusal Kurtuluş Savaşının İlk Kahramanı: Maraş Ankara 2005

3 Alparslan- Yakar, age, s. 84

4 Staney E. Kerr, The Lions of Marash, Albany 1973, s. 80.

5 Yaşar Akbıyık, Milli Mücadelede Güney Cephesi Maraş, Ankara 1999, s. 185.

yolunun kapatılması istendi. (Bu maksatla) Dehliz'de bulunan Yakup Hamdi Müfrezesi de Atmalı aşireti Kuvayi Milliyesi ile birlikte Bababurnu'na doğru harekete geçerek Eloğlu bölgesine geldi. Burada çıkan çatışmada Muallim Hayrullah ağır şekilde yaralandı.¹

Pazarcık Kuva-i Milliye çeteleri, Topaktaş (Karabıyıklı-Antep arası) ve Akçakoyunlu mevkilerinde Antep'ten Maraş'a askeri mühimmat taşıyan bir müfrezenin imhasında etkin bir rol oynadılar. Maraş Müdafa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Aslan Bey'in 7 Ocak 1920 tarihli raporunda; Antep'ten gönderilen Fransız Takviye Kuvvetlerine Pazarcık ve civarındaki müfrezeler tarafından baskın yapılarak, onlara zayıat verdiklerinden bahsedilmektedir.²

13 Ocak 1920'de de Maraş'a gelmekte olan Fransız kuvveti artık Eloğlu istikametinden gelemiyor, Belpınar üzerinden geliyordu. Maraş'a gelmek üzere Antep'ten çıkan ve Antepli Boyunoğlu Memik takip edilen, bir Fransız kuvveti, Pazarcık'ta Yakup Hamdi çetelerinden Karayılan tarafından sıkıştırılmıştı. Fransızlar ağırlıklarını bırakarak kaçmaya muvaffak olmuşlardı. Antep yolu da Pazarcık çeteleri tarafından kapatılmıştı.³

Fransızlar, 19 Ocak 1920'de şehirde sıkıyönetim ilan ettiler. Gece sokağa çıkmayı yasakladılar. Türklerin elinde bulunan Kaleyi işgal için kuvvet sevk ettiler. (Ancak, Evliya Efendi'nin hizmeti ile kale kurtarıldı.) Pazarcık'taki Kılıç Ali'nin tevkifi için bir atlı müfreze gönderdiler. Fakat Doğanlı mevkiinde Yakup Hamdi Bey'in kuvvetleri tarafından çatışmaya mecbur edilen müfreze, geri çekilmek mecburiyetinde kaldı. Bunun üzerine bir Fransız Taburu, Millî Kuvvetleri temizlemek maksadıyla dağ yolundan, iki süvari bölüğü de güneyden Pazarcık üzerine yürüdü. Düşman kuvvetlerinin, araziye iyi bilen Ermeni kılavuzlar öncülüğünde, Armutlu üzerinden Pazarcık'a yürümesi üzerine, Yakup Hamdi, durumu telefonla Kılıç Ali'ye bildirdi. Kılıç Ali de makinalı tüfek zabiti Teğmen İhsan'ı yanına alarak Pazarcık'ın iki kilometre batısındaki Hacı Ahmet mevkiindeki taşlıklar arasına pusu kurdu. Yakup Hamdi kuvvetleri de Pazarcık yolunun beş kilometre güneyini tuttu. Ali Rıza Pişkin müfrezesi Aksu köprüsü civarına yerleşti. Harabe Köyü civarına emniyet düşüncesi ile bir müfreze görevlendirildi. Kılıç Ali, görevli müfrezelere, Fransız kıtalarının imha edilmesini ve bir tek Fransız askerinin mıntıklarından geçirilmemesi emrini verdi. Aynı gün Yakup Hamdi, telefonla Fransız kuvvetlerinin Aksu köprüsü civarında baskına uğradığını ve Harebe Köyüne doğru çekilmeye başladığını haber verdi. Bu haberden biraz sonra, Harebe köyündeki müfrezemizin yaptığı baskının da başarılı olduğu ve birçok ölü ve yaralı bırakan Fransız birliğinin Tomsuklu Karakoluna doğru çekildiği, Türkoğlu yönünden Hasan Efe'nin seksen kişilik müfrezesi ile bir baskın vermesi üzerine Fransızların yine birçok ölü ve yaralı bırakarak, Maraş'a doğru kaçtığı müjdesi geldi.⁴ Bunun üzerine, Armutlu üzerinden hareket eden düşman kuvvetleri Maraş'a geri döndüler.

Harp başlayınca (...) **Eczacı Lütfi Bey**'in teşkilatlandığı **Bertiz** kuvvetleri, Ahır Dağı'ndan inerek, bir kısmı Eczacı Lütfü ile beraber Batı Cephesine katılmış, diğer kısmı da Pazarcık Jandarma Komutanı Ramazan Bey'in emrine girmişti. Bertiz kuvvetleri kuzeydeki düşman ile cephe vaziyetindeydi. (Bertiz ve Yenice kale köyleri doğrudan doğruya merkez heyete bağlı bağımsız idare heyeti tarafından yönetiliyordu.)⁵

1 *Türk İstiklal Harbi, C. IV,, Güney Cephesi, Ank. Gnkur. Basımevi, 1966, s.82-83*

2 *Gönen, age*

3 *Serdar YAKAR, Maraş Milli Mücadelesinde Arslan Bey s.69-70*

4 *Yalçın Özalp. Mustafa Kemal ve Milli Mücadelenin İlk Zaferi, Ank. 1984, s. 143*

5 *Karadağ, age s. 40*

Silah gücü bakımından Fransızlar çok üstündü. Merkezde mücadele edenlerin ellerinde toplar vardı, fakat kullanılacak durumda değillerdi. Fransızlar, Abarabaşı kilisesinin çan kulesine ağır makinalı tüfekler yerleştirerek, kimseye göz açtırmıyorlardı. Ayrıca altı topla şehri iki ateş altına alarak, yerle bir ediyorlardı. O sırada Sivas'tan bir top gönderildi. Bu top, Kar, bora ve tipinin yoğun olduğu kış günlerinde, Elbistanlı çetelerce, 1920 yılının Ocak ayının sonlarına doğru, beş günde Cancık cephesine ulaştırıldı.¹ Gerek Çan Kulesi'ndeki makinalı tüfeğin imha edilmesinde, gerek Fransızların moralinin bozulmasında, gerekse müfrezeleri manen güçlendirmesinde bu topun, çok işe yaradığı nakledilmiştir. Neticede bu top, Fransızların yenilerek, kaçmasında önemli bir rol almıştır.²

21 Ocak 1920'de Kılıç Ali Beyin kumandasındaki kuvvetler, şehrin doğu tarafını denetim altına alarak buraya konuşlandı. Birlik bir koldan Alman Eytemhanesi'ni, diğer koldan da Hırlakyan'ın evinin bulunduğu Kuyucak Mahallesi'ni kuşattı. Kılıç Ali Bey, mahiyetindeki milli kuvvetlerin buraya taarruz etmesi üzerine de birkaç gün içinde Alman Eytemhanesi dışındaki şehrin doğusunda bulunan yerlerin tamamı düşmandan temizledi. Tam bu sıralarda Göksun'dan Yörük Selim beyle Elbistan'dan, Jandarma Komutanı Muhtar, Nakipoğlu Muin, Sinanoğlu Hamit, Topal Salih, Güblüceli Tahir, Kazancı oğlu Sait iki yüz kadar kuvvetle gelerek şehre girdiler. Bu suretle etraftan epeyce kuvvet gelmiş oldu...³

Maraş içinde silahlı çatışma devam ederken, Kılıç Ali Bey, 25 Ocak 1920'de Pazarcık'tan 400 kişiden oluşan kuvvetle Maraş'a geldi. Şehrin güney doğusunda bulunan Alman çiftliğine taarruz etti.⁴ Bu sıralarda Atmalı Aşireti'nden Yakup Hamdi de Kılıç Ali kuvvetlerine iltihak etti.⁵ Bu bölgedeki Alman Çiftliği'nde 80 kişilik Fransız kuvveti bulunmaktaydı. Bir kaç yönden yapılan taarruz sonucunda Çiftlik ele geçirildi ve sağ kalan Fransızlar esir alındı.⁶

28 Ocak 1920'de Elbistan'dan gelen kuvvetler şehir içine girmişlerdi. Nakipoğlu Muin Keşifli camiinde, Topal Salih, Güplüceli Tahir Ulu Camii karşısındaki karakolda mevzii almışlardı. Sinanoğlu Hamit ve Yüzbaşı Muhtar karargâhta, efradın sevk ve idaresini yapıyorlardı. Süleymanlı kazası milli kuvvetleri, Sadeddin Topal İbrahim ile Hacı Arslanoğlu Ruhi'nin idaresinde geldi. Yörük Selim ile beraber Göksun'dan garp cephesinde şehit olan Bayram'ın idaresinde Göksun Kuvva-i Milliyesi de gelmişti.⁷

Kasabalar, Maraş'a yardım için birbirleriyle yarışırasına faaliyet hâlinde idiler. Göksun'da hazırlanan müfreze ve ikmal maddeleri Maraş'a gönderilmeye başlandı. Yörük Selim Bey 120 piyade ve 80 süvari ile 2 Şubat 1920 günü Maraş'a ulaştı.⁸ Yörük Selim kumandasındaki birlik Sulutarla'ya gelerek, burada karargâh kurdu. O sırada Mülazım Ahmet Hamdi ile Yüzbaşı Kâmil kumandasındaki askerler Elbistan'dan geldiler. Bunlar, Bertiz kuvvetleriyle birlikte hareket ettiler ve Yörük Selim Beyin birliklerine katılarak savaşa katıldılar.⁹ Andırın kasabasında, Kuvâ-ı Milliye Kumandanı Yaycıoğlu İbrahim Ağa ve arkadaşları hazırladıkları ilk müfrezeyi Maraş'a gönderdiler.¹⁰

1 Ömer Hakan Özalp, *agm, Müfettiş Osman Necati Erginöz'ün hatıralarından alınmıştır.*

2 Ömer Hakan Özalp, *Maraş'ın Kurtuluşunda Elbistan'dan Giden Top (makale),*

3 Alparslan-Yakar, *age, s.85(Arslan Toğuzata'nın anlattıkları)*

4 ATAŞE, *Barış Faaliyetleri Koleksiyonu, Klasör no: 1162, E/Y Dosya no: 153/81, Belge no: 2-8.*

5 Alparslan- Yakar, *age, s. 64*

6 *Türk İstiklâl Harbi Güney Cephesi, Ank. 1966, c. IV, s. 91*

7 Alparslan- Yakar, *age, ae, s. 131*

8 Gnkur. ATAŞE Bşk. lığı Yayınları; *Türk İstiklâl Harbi, C. IV,, Güney Cephesi, Ank. Gnkur. Basımevi, 1966, s.93.*

9 ATAŞE, *Barış Faaliyetleri Koleksiyonu, Klasör no: İJ 62, E/Y Dosya no: 153/81, Belge no: 2-9.*

10 Gnkur. ATAŞE Bşk. lığı Atatürk Özel Arşivi, No: 24, Dos. 1336/ 13-3, F-21.

Darende Kaymakamlığı Maraş mücahitlerine yardım etmek için “Yıldırım” adlı bir tabur oluşturdu. Bu taburun ihtiyacı olan cephane ile beraber beş yüz silahın gönderilmesini Kuvâyı Milliye’den istedi.¹ Gürün Kaymakamlığı da Heyet-i Merkeziye’nin isteğiyle Kangal’dan gerekli cephane ile yirmi hayvanı sevk etti. Galeyana gelen Gürün halkı Maraş’ta zulüm görenlere silahlı olarak yardım etmek istediklerini belirtti. Bunun üzerine Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından kayıt işlerine başlandı. Kaydolanların silah ve para ihtiyaçlarının teminine çalışıldı.²

Muharebenin on yedinci günü (6 Şubat 1920) Süleymanlı şube reisi Binbaşı Cemil, Göksun şube reisi Binbaşı Hasan, Elbistan’dan Nakip oğlu Mehmet ve Ali Ağalar, Hafız oğlu Mehmet Pehlivan 300 kadar kuvvetle Cancık cephesine gelip, karargâha yerleştiler.³ Eczacı Lütfi’nin Cancık’ta ihtiyat bekleyen Bertiz ve Yenice kale kuvvetleri Kılıç Ali kuvvetlerine iltihak etmek üzere Şark cephesine sevk edildiler.⁴

8 Şubat 1920 tarihinde Aziziye (Pınarbaşı) Kaymakamlığı Maraş’a gönderilmek üzere 150 asker temin etti. Mıntıka Kumandanlığının getireceği kuvvet ile beraber asker sayısı 200 oldu. Maraş’taki mücahitlerin çok fazla sıkışmış olmalarından dolayı bir an evvel yardıma yetişmeleri istendi.⁵ Aynı tarihte Cancık Cephesindeki Elbistan kuvvetleri ve daha evvelce gelen şehir dâhilindeki Elbistanlı ve Arkbaşı Cephesinde bulunan 200 silahlı ile harbin bidayetinde ihtiyat olarak Şimal Cephesine yerleştirilen Bertiz, Yenice kale, Türkoğlu Mustafa Çavuş ve Nedirli kuvvetleri de gelecek düşmana karşı tertibat almak üzere Cancık’ta bulunan Binbaşı, Cemil, Binbaşı Hasan, Yüzbaşı Kamil, Yüzbaşı Yörük Selim, Yüzbaşı, Ahmet Muhtar, Yüzbaşı Mahmut (Sadişer) Bayram ve diğer zabıtana hazır olmaları için emir verildi.⁶ Fransız kuvvetleri, daha çok Ahırdağları üzerinden ve Bertiz tarafından gelmesi beklenen Elbistan Milli Kuvvetlerinin taarruzundan çekinmekte idiler.⁷

O sıralarda Elbistan’a bağlı olan Afşin’de de milis oluşturma faaliyetleri heyecanla icra ediliyordu. Ancak toplanan milislere yetecek kadar silah mevcut değildi. Bu sıkıntı, Afşin ve mülhakatı Kuvâ-ı Milliye Kumandanı Köfteci Zâde Şükrü imzası ile Ankara’da Hey’et-i Temsiliye Riyasetine şu telgraf ile iletiliyordu: *"Binboğa'nın cesur sakinlerinden iki yüz elli kadar efradımıza Elbistan'dan silah yetiştirilemediğinden, yalnız elli silah alınabilmektedir. Silah geldikten sonra teslimi arkamızdan yetiştirmek üzere, elli beş silahlı ve altmış neferle Allah'ın yardımıyla bugün Maraş'a niyetlenerek hareket olunduğu bilgilerinize arz olunur. 10.02.1920"*⁸ Telgraf metninden anlaşıldığı üzere, Maraş’a gönderilmek üzere Afşin’de iki yüz elli kişilik bir milis gücünün oluşturulduğu ve bunlardan en az yüz on beş kişilik milis kuvvetinin Maraş’a gönderildiği anlaşılmaktadır.

Neticede, Elbistan, Pazarcık, Göksun, Zeytun (Süleymanlı), Andırın, Afşin ve Bertiz mahalli kuvvetleri, gerek Maraş dışında, gerekse Maraş içindeki cephelerde, bilfiil harbin içinde etkin bir şekilde yer alarak, ulaşılan zaferden pay sahibi oldular.

1 Eyicil, age, s.658, Darende Kaymakamlığı’nın telgraf sureti. TİTEA, kutu no 19

2 Eyicil, age, s.658, Gürün Kaymakamlığı’nın 1 Şubat 1920 tarihli telgrafi. TİTEA, kutu no 19

3 Alparslan- Yakar, age, s. 155 (A. Saim Emirmahmutoğlu’nun anlattıkları)

4 Yalçın Özalp. Mustafa Kemal ve Milli Mücadelenin İlk Zaferi, Ank. 1984, s. 91

5 TİTEA, kutu no 19, belge no 107. (Sivas Valiliği’nin Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti Sivas Heyet-i Merkeziyesi’ne gönderdiği 8 Şubat 1920 tarihli yazısı.)

6 Yakar, age s. 88, 89) (Arslan Toğuzata’nın hatıralarından)

7 Türk İstiklal Harbi, C. IV, Güney Cephesi, Ank. Gnkur. Basımevi, 1966, s. 86

8 Gnkur. ATAŞE Bşk. lığı Atatürk özel Arşivi, No: 24, Dos. 1336/13-3, F. 40.

4. YARDIMLAR

Maraş'ta 22 gün süren kanlı çarpışmalar sebebiyle açlık baş göstermişti. Şehrin yanı sıra, Maraş Ziraat Bankası'nın da kaynakları tükenme noktasına gelmişti. Mustafa Kemal, Maraş halkına yardım edilmesi için bir tamim yayınladı. Tamimde; *"İnsaniyetin tüylerini ürpertecek zulümlere maruz kalan Maraşlı kardeşlerimizin ihtiyaçlarını karşılamak ve imdatlarına yetişen Kuva-i Milliye fertlerinin zaruri masraflarına sarf edilmek üzere toplanacak yardımların Maraş Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziyesi emrine ödenmek üzere Ziraat Bankası Elbistan Şubesi'ne gönderilmesi rica olunur."*¹ denilmekteydi.

Tamimden sonra, yurdun çeşitli şehirlerinden toplam 21.864.23(*) lira, Elbistan Ziraat Bankası Şubesine gönderildi.² Gönderilen paranın alındığı Elbistan Heyet-i Merkezince teşekkür edilerek, 8 Şubat'ta bildirildi.³

Ayrıca Maraş savunmasında büyük maddi ve manevi kayıplara uğrayan halkı maddi yönden desteklemek amacıyla Heyet-i Temsiliye namına Mustafa Kemal, 21 Şubat 1920'de III. Kolordu Kumandanı Selahaddin Bey'den Merzifon'dan Maraş için hazırlanan 600 liranın Ziraat Bankasına gönderilmesini istedi. Bu emir üzerine Selahaddin Bey 26 Şubat 1920 tarihinde, söz konusu paranın gönderilmiş olduğunu Maraş ve Elbistan Heyet-i Temsiliye Merkezine bildirdi. Maraş'ta felakete uğrayanlara yardım etmek için Kuvâ-yı Milliye'yi destekleyen Sivas Nisvan Cemiyeti üyelerinden biri, Sivas Anadolu Kadınlar Müdafaa-i Vatan Cemiyeti aracılığı ile 318 lira gönderdi.⁴

Yurdun çeşitli yerlerinden gönderilecek olan maddi yardımlar Ziraat Bankası Elbistan Şubesinde açılacak olan bir hesapta toplanacak ve III. Kolordu Komutanı Albay Selâhattin Bey'in gözetimi altında ilgili yerlere sarfedilecekti.⁵

Elbistan Heyet-i Merkeziyesi, ayrıca camilerde kısa süre içinde, 9500 kg. Buğday, 1200 kg. Arpa, 300 kundura ve 25 çift çarıktan oluşan aynı yardım toplayarak,⁶ Maraş'a gönderdi. Maraş'a yapılan yardımlar genellikle önce Elbistan'a gönderiliyordu, sonra da toplanan bu yardımlar Maraş'a ulaştırılıyordu.

Maraşlılar kazalardan gönderilen bu yardımlardan dolayı çok memnun oldular.⁷

1 Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE), Atatürk Arşivi, Dosya 1336/13-5,

(*) Toplanan bu yardımların şehirlere göre lira olarak dağılımı şöyledir: Sivas: 2.510 lira, Kastamonu: 1.000 lira, Amasya: 1.000 lira, Merzifon: 725,23 lira, Samsun: 1.000 lira, Antalya: 1.200 lira, Denizli: 400 lira, Boyabat: 300 lira, Elbistan: 8.989 lira, Bolu: 2.500 lira, Çankırı: 100 lira, Cide: 50 lira, Gerede: 100 lira, Burdur: 200 lira, Isparta: 200 lira, Tefenni: 400 lira, Eğridir: 200 lira, Havza: 200 lira, Gümüşhacıköy: 300 lira, Çivril: 250 lira, Darende: 110 lira, Gürün: 112 lira

2 Akbıyık, Milli Mücadele Sırasında Maraş'a Yapılan Yardımlar, s. 230.

3 Açıkşöz Gazetesi, 8 Şubat 1920. sayı 33.

4 TİTEA, kutu no 19, belge no 29., TİTEA, kutu no 20, belge no 10, 17

5 ATASE, Atatürk Arşivi, dosya 1336/13-5, fihrist, 1-20, 1-22

6 Güllü, age

7 ATASE, Barış Faaliyetleri Koleksiyonu, Klasör no: 1162, E/Y Dosya no: 153/81, Belge no: 2-13.

5. İLÇELERDEN MARAŞ MÜCADELESİNE KATKI SAĞLAYAN KİŞİLER(**)

Maraş, Mondros Mütarekesi günlerinde bağımsız bir sancaktı. O sıralarda Maraş Sancağının merkez kazası dışında, Elbistan, Göksun, Pazarcık ve Zeytun olmak üzere dört kazası daha vardı. Bu bölümde Maraş Savunmasına bu ilçelerden bizzat katılan ve önemli katkı sağlayan bazı kişilere ait kısa bilgiler verilmiştir.

5.1. Elbistan'dan Katkı Sağlayanlar:

- 1- **Aslan (Toğuzata) Bey:** (Çerkez Hasan Beyzâde Abdullah Efendi'nin oğlu, 1886-1963) Maraş kurtuluşunun lideri ve sembol ismidir. Elbistan'a bağlı iken sonradan Göksun'a bağlanan Fındık köyünde doğdu. İlkokul ve rüştiyeyi Elbistan'da okuduktan sonra medrese tahsiline de burada devam etti. Sonra Halep Polis Okulu'na giderek oradan Komiser Yardımcısı olarak mezun olmuştur. Halep ve Trablusgarp'ta görev yapan Arslan Bey, Ser Komiserliğe kadar yükseldi. Mondros Mütarekesinden sonra Maraş'a döndü ve şehir işgal edildiğinde şehrin ileri gelenleriyle görüşüp, teşkilatlanma çalışmalarına başlamak istedi. Ancak ilk anda başarılı olamadı. Bayrak olayından sonra teşkilatlanmanın bir zaruret olduğu görülünce, Müdafa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu ve Arslan Bey başkanlığa getirildi. 21 Ocak günü şehrin ileri gelenleri tutuklanınca da düşmanla çatışmayı başlattı. Neticede, 22 gün süren çatışmalar, Arslan Bey'in azmi ve inancı sayesinde zaferle sonuçlandı. Arslan Bey, savaş sonunda, Mustafa Kemal tarafından, "Üstün Hizmet Belgesi" ile taltif edildi.
- 2- **Dr. Mustafa Efendi:** (Müftülüzâde Hacı Ali Efendi'nin oğlu, 1882-1920) Elbistanlı Kökerler ailesine mensuptur. Tıbbiyye-i Şâhânedan mezun oldu. Elbistan belediye tabibi olarak görev yaptı. Birinci Cihan Harbine tabip olarak katıldı, Fransız işgali haberine binâen kardeşi Eczacı Lütfi Beyle beraber Elbistan'a geçti. Sivas ile bağlantı kurdu. Maraş Elbistan arası mıntikalarda çete oluşturdu ve silah temini için çalıştı. Maraş harbinin her aşamasında bilfiil görev aldı. Savaşın son günlerinde Türk temsilcisi olarak Fransızlarla görüşme yaptıktan sonra geri dönerken, Hıncak Komitesine mensup Dr. Artin ile Eczacı Leon adlı iki Ermeni tarafından vurularak şehit edildi.
- 3- **Eczacı Lütfi Efendi (Köker)** (Müftülüzâde Hacı Ali Efendi'nin oğlu, 1890-1965) Dr. Mustafa Bey'in kardeşidir. Maraş'ın ilk Türk Eczacısıdır. Tıp fakültesinde eczacılık eğitimi almıştır. Seferberlik ilanı ile Zeytun Redif Taburu'na atandı. Cihan harbinin sona ermesiyle terhis oldu. Maraş Mücadelesinde önemli bir kumandan olarak görev yaptı. Şehrin Fransız işgalinden önce Bertiz-Kale köyü üstünden Elbistan'a giderek teşkilatlanma ve silah temini çalışmalarında bulundu. Maraş'ta harp başlayınca kuvvet toplamak üzere Bertiz'e yollanan Eczacı Lütfi, Bertiz'den topladığı kuvvetlerle Ahır Dağı'ndan inerek şehre girdi. Bu kuvvetlerin bir kısmı kendisi ile Batı Cephesine katılırken, diğer kısmı da Pazarcık Jandarma Komutanı Ramazan Bey'in emrine girdi. Mücadele sonrasında, 1922-1925 yılları arasında Maraş Belediye Başkanı oldu. Maraş'ın Kurtuluş Mücadelesinde abisi Doktor Mustafa Köker ile birlikte birçok cephede görev aldı. Gayretleri neticesinde, 5 Nisan 1925 tarihinde Maraş'a İstiklal Madalyası verildi.

(**) Bölüm genellikle; Yalçın ÖZALP, Sedar YAKAR, Adnan GÜLLÜ, Arif BİLGİN, Mustafa KÖŞ ve Halil ARIK'ın yazdıkları ile Arslan Bey ve Emekli Öğretmen Alaettin EDİZER'in naklettiği bilgiler esas alınarak düzenlenmiştir.

- 4- **Tahir Ağa:** Güblüceli Ali oğludur. Çetesi ile birlikte Maraş mücadelesine katılmıştır. Ahmet Muhtar Nakipoğlu, Muin, Sinan oğlu Hamit, Kazancı oğlu Sait, Güblüceli Tahir ile beraber Maraş sokak muhaberesine iştirak etmiştir.
- 5- **Muin Ağa:** Nakiboğlu, Çete reislerindendir. Maraş Harbinde etkin bir şekilde rol almıştır. Harbin altıncı gününden itibaren de bil fiil savaşmıştır. Harbin altıncı günü Elbistan Jandarma Kumandanı Ahmet Muhtar Nakipoğlu, Topal Salih, Sinan oğlu Hamit, Kazancı oğlu Sait, Güblüceli Tahir ile beraber Maraş sokak muhaberesine iştirak etmiştir.
- 6- **Mehmet Pehlivan:** (Mustafa Kâhya oğlu, 1877-1941) Karahüyük köyündendir. Çete reisidir. Ali Hafızoğlu olarak da tanınan Mehmet Pehlivan, cesareti ve acı kuvveti ile çevrede ün salmıştır. Maraş'ın kurtuluş mücadelesi başlayınca, Ağlıca, Karahüyük, Alembey, Burtu, Izgın, Kışla ve Balıkçıl köylerinden 138 kişilik bir çete kurarak, yardıma koşmuştur. Nitekim Arslan Bey hatıralarında: “8 Şubat'ta Elbistan'dan Nakipoğlu Mehmet Ağa ve Ali Hafız oğlu Mehmet Pehlivan 300 kadar bir kuvvetle gelip Cancık'taki bir karargâha yerleşmişlerdi.” demiştir.
- 7- **Topal Salih:** Çete reisidir. Muhasebe memurudur. Adam toplayarak, Maraş Mücadelesinde yardıma koşmuştur. Harbin altıncı günü Elbistan Jandarma Kumandanı Ahmet Muhtar Nakipoğlu, Muin, Sinan oğlu Hamit, Kazancı oğlu Sait, Güblüceli Tahir ile beraber Maraş sokak muhaberesine iştirak etmiştir.
- 8- **Yusuf (Edizer) Ağa:** (Karahasanlı Maho oğlu, 1864-1925) Türkören köyündendir. Çete reisidir. Maraş işgal edildiğinde, Kuvva-i Milliye Reisi Arslan Bey, milis ve silah toplama çalışmaları sırasında, bir vesile ile cezaevinde bulunan Yusuf Ağa (Edizer) ile görüşerek, Maraş Direnişine katılması şartıyla kendisini tahliye ettirir. Yusuf Ağa da hemen memlekete dönerek, kendi köylerinden ve çevre köylerden altmıştan fazla silah toplayarak Maraş'a intikal ettirir. Diğer taraftan, Yzb. Kılıç Ali Bey ile beraber Maraş ve Pazarcık Kuvva-i Milliyesi'ni idare eden Yakup Hamdi Bey'in haber göndermesi üzerine, Yusuf Ağa, Karahasanlı camiasından 13 kişilik bir milis kuvveti oluşturarak, Kuvva-i Milliye emrine gönderir.
- 9- **Tullo İbrahim Berktaş:** (Karahasanlı Mehmet oğlu, 1905-1974) Türkören köyündendir. Maraş, Antep ve Urfa'nın kurtuluş mücadelesinin üçünde de savaşmıştır. Antep Harbinde Şahin Bey ve Karayılan'la birlikte savaşmıştır. Şahin Bey'in şahadeti sırasında on metre yakınındadır. İki arkadaşıyla birlikte Maraş, Antep arasında, Karabıyıklı mevkiinde, intikal eden Fransız birliğine saldırarak hem onlara zayıat verirler, hem de uzun süre çatışarak intikallerini geciktirmiştir. Şeref Madalyasıyla taltif edilmiştir.
- 10- **Topal Salih:** Çete reislerindendir. Muhasebe memurudur. Çetesi ile birlikte Maraş mücadelesine katılmıştır. Güplüceli Tahir ile beraber Ulu Camii karşısındaki karakolda mevzii almıştır.
- 11- **Abdulhamit Saydam:** (Sinanoğullarından, Kadı Fevzi Efendi'nin oğlu, 1899-1952) Çerkez kökenlidir. Elbistan'da doğmuştur. Arslan Bey ile teyze çocuklarıdır. Çete reisidir. Elbistan ve Karadut köyünden çete oluşturarak önce Maraş'ın, sonra da Antep ve Urfa'nın kurtuluş savaşlarına katılmıştır. Elbistan'da köklü bir aileye sahip olan Abdülhamid Efendi Denizli idadisinden mezun olmuştur. Çanakkale savaşına katılmıştır. Maraş'ın Fransızlar tarafından işgal edildiğini haber alır almaz Elbistan'a dönerek, çeteler oluşturmuştur. Maraşlıların Arslan Bey komutasında direnişe başlamasıyla çeteleri ile birlikte şehre girerek, çatışmalara katılmıştır.
- 12- **Ali Kâhya:** Göv Ali oğlu. Akbayırlı, Çetenin ileri gelenlerinden. Arkadaşlarıyla birlikte Maraş mücadelesine katılmıştır.
- 13- **Hüseyin Bucak:** Ali oğlu. Dervişçimlidir. Maraş Harbine çetesiyle katılmıştır.

- 14- **Hacı Osman Bey:** Kışlalzadelerden Mehmet Ağa oğludur. Mülazım-ı sânidir. Hacı Osman Bey, mahkûmken o zaman uygulanan “savaşma şartı” ile serbest bırakılmıştır. Maraş’ın kurtuluşundan sonra devam eden çarpışmalarda, İslâhiye’de, atının üzerinde iken top ile vurularak şehit edilmiştir. Maraş’a at üzerinde top götürdüğü nakledilmiştir.
- 15- **Koco Elbistan.** Güçlüdür. Koco Elbistan, hem Maraş Harbinde çetesiyle savaşmış, hem de Hatay direnişinde de Sökmenoğulları ile birlikte hareket ederek, çok büyük yararlılıklar göstermiştir.
- 16- **Hüseyin Gök** Afşin doğumlu. Fransızların Maraş’a gelmesi üzerine, Seyit Mehmet İmamoğlu ve Durdu Yıldırım ile beraber adamlarından çete kurarlar ve Maraş harbine giderler. Maraş’ta Kanlı köprüünün üst tarafında bulunan Ermeni kilisesinden makineli tüfek ile ateş açılmıştır. Makineli tüfeğin ateş ettiği yer tespit edilerek, susturulması için Hüseyin Gök ile Durdu Yıldırım ve birkaç kişilik çete arkadaşı giderler. Ermenilerle çatışmaya girerler; çatışmada Durdu Yıldırım şehit edilir. Bunun üzerine Hüseyin Gök ve çete arkadaşları Ermeni kilisesinin damını delerek, makinelinin bulunduğu evi yakarlar ve Türklerin üzerine ölüm saçan makineli tüfeği sustururlar.
- 17- **Durdu Yıldırım:** Afşin doğumlu. 1920 yılında Maraş savaşında Kanlı köprüünün üst tarafında Ermeni kilisesindeki makinalı tüfeği susturmak için girdiği çatışmada şehit olmuştur.
- 18- **Rafet Akkaya:** Mehmet oğlu, 1897 Afşin doğumlu. Maraş, Zeytun, Antep, Adana savaşlarından sonra Sivaslı Celal Yüzbaşı ile Sakarya savaşı ile Kurtuluş savaşlarında savaşmış kırmızı şeritli madalyayla taltif edilmiştir.
- 19- **Mustafa Yücel:** Halil oğlu, 1886 Afşin doğumlu. Maraş Savaşında silahını çete arkadaşları emanet ederek, Fransız cephaneliğin önünde nöbet tutan silahlı iki Fransız askerini boyunlarından yakalayarak, etkisiz hale getirmiştir. Fransız cephaneliğinde bulunan silahları alarak silahı olmayan milislere dağıtmıştır.
- 20- **Keyfo Ağa:** Ali İmamlardan. K. Maraş’ın kurtuluşunda görev alan askerler için toplanan erzakı Maraş’a taşımıştır.
- 21- **Hacı Hüseyin Özdemir:** İbrahim oğlu, 1880 Afşin doğumlu. Maraş’a Fransızların gelmesi üzerine çete toplayarak Maraş harbine katılmıştır.

5.2. Pazarcık’tan Katkı Sağlayanlar:

- 1- **Yakup Hamdi Bey:** (Süleyman oğlu, 1887-1948) Karahasanlıdır. Reisi olduğu Atmalı Aşiretine mensup kuvvetlerle Maraş ve Antep savunmasına önemli katkı sağlamıştır. Bölgede hatırı sayılır bir güç sahibidir. Nüfuz alanı Pazarcık merkez, Kızkapanlı, Sadakalar, Kizirli, Tilkiler, Turunçlu, Mahkanlı, Akçalar, Kurtdere, Gölbaşı’nın bazı köyleri ile birlikte Elbistan Karahasanoşağı, Türkören, İkizpınar, Doğanşehir Kapıdere, İslahiye Atmalı köyü, Nurdağı Şatırhöyük, Gaziantep Kızkapanlı, Afşin Türkçayırı, İncirli vs.dir. İşgali öncesi İngiliz Gizli Servis Ajansı Binbaşı E.W.C Noel Yakup Hamdi Paşa ile görüşerek yanından memnun bir şekilde ayrılmıştır. Bir taraftan İngilizlerle birlik olduğu intibasını verirken diğer yandan 4 Eylül 1919’da Sivas’ta yapılan kongreye telgraf çekerek bağlılık sözü vermiştir. 15 Eylül 1919’da ise Pazarcık Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’ni kuranlar arasında yer almıştır. Fransız işgalini kabul etmesi durumunda jandarma komutanlığı sözü veren Agop Hırlakyan’ın damadı Karlozoğlu Osep’in yakalanmasını sağlamıştır. Fransız işgali sürecinde Antep Maraş yolunu kontrol altında tutarak, Fransız birliklerini bozguna uğratmıştır. Bölge çarpışmalarında da Kılıç Ali ile birlikte hareket etmiştir. Maraş’ın kurtuluşundan sonra kayınbiraderi olan Sinemilli aşireti reisi Tapo Ağa ile

birlikte Antep'in de yardımına gitmiştir. Kurtuluş Savaşında gösterdiği üstün hizmetlerinden dolayı “Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası” ile taltif edilmiştir. 1. dönem Maraş milletvekili olarak Ankara ya davet edilse de Pazarcık Kaymakamlığını tercih etmiştir.

- 2- **Molla Mehmet (Karayılan):** (Mamo oğlu, 1888-1920) Pazarcık'ın Höcüklü köyünün Elif mezarındandır. Bir süre imamlık yaptığı için Molla ismini almıştır. Birinci Dünya Savaşında Doğu cephesinde Kazım Karabekir komutasında savaşmış ve başarılarından dolayı ödüllendirilmiştir. Cephede ağır şekilde yaralanan Karayılan, Erzurum Hastanesinde tedavi edildikten sonra memleketine dönmüştür. Bu arada savaş da sona ermiştir. Daha sonra Devletin baş edemediği eşkıya Bozo'yu uzun bir takip sonrasında etkisiz hale getirmiştir. İşgal kuvvetlerinin Antep-Maraş ve çevresini işgal etmeye başlaması ile 1600 baş hayvanını satıp bu paranın tamamı ile silah ve cephane temin ederek, aşiretinden ve çevreden 82 gönüllü çeteyi silahlandırarak, Maraş müdafaa kuvvetlerine yardıma gitmiştir. Fransız birliklerini Karabıyıklı'da büyük bir bozguna uğratmıştır. Maraş'ta şehir içi çatışmalarının devam ettiği günlerde Maraş-Antep arasını tutarak düşmanın Maraş'a yardım göndermesini önlemiştir. Maraş'ın kurtuluşundan sonra Antep'in yardımına giderek, büyük katkılar sağlamıştır. 24 Mayıs 1920'de Antep Sarımsaktepe'deki çatışmalarda şehit düşmüştür.
- 3- **Tapo Ağa (Halil Erdem):** Hasan oğlu, Sinemilli Aşireti reisidir. Kuvvetleriyle Maraş ve Antep savunmasına önemli katkı sağlamıştır. Tapo Ağa ve Yakup Hamdi Paşa Kuva-i Milliye karşıtı gözükersen, İngiliz ajanı E.W.C Noel'den silah temin ederler. Silahlar temin edildikten sonra iki aşiret reisi Sivas'ta yapılan kongreye bağlılık telgrafı çekerler. Vatanperverliğinden dolayı, Kolordu Komutanlığından Harbiye Nezaretine çekilen telgraflarda Tapo Ağa'ya kaymakamlık verilmesi dile getirilmiştir.
- 4- **Ramazan Bey:** Pazarcık Jandarma Komutanı Yüzbaşı Ramazan Bey'in, Maraş Harbinde büyük katkıları olmuştur.
- 5- **Muhacir Ali Efendi:** Pazarcık Müdafai Hukuk Cemiyeti Başkanı'dır. Milli mücadele için teşkilatlanmayı sağlamıştır. Pazarcık'a gelen Kılıç Ali ile müşterek çalışmıştır.

5.3. Göksun'dan Katkı Sağlayanlar:

- 1- **Binbaşı Hasan:** Kuvvetleri ile birlikte Maraş Mücadelesine katılmıştır.
- 2- **Yedek Subay Bayram:** Göksun Kuvayı Milliye Reisi, Kuvvetleri ile birlikte Maraş Mücadelesine katılmıştır. Antep Cephesinde şehit olmuştur.
- 3- **Bat Musa:** Maraş Mücadelesine katılmıştır.

5.4. Zeytin'dan Katkı Sağlayanlar:

Süleymanlı'dan gelen kuvvetler Cancık Mağarasını takviye için vazifelendirildiler.¹

- 1- **Sadeddin Topal İbrahim,** Emrindeki kuvvetlerle Maraş Mücadelesine katılmıştır.
- 2- **Şube Reisi Binbaşı Cemil:** Emrindeki kuvvetlerle Maraş Mücadelesine katılmıştır.
- 3- **Yedeksubay Sadi:** Emrindeki kuvvetlerle Maraş Mücadelesine katılmıştır.
- 4- **Yüzbaşı Mahmut:** Emrindeki kuvvetlerle Maraş Mücadelesine katılmıştır.
- 5- **Seçme Er Hacı Maksut oğlu İbrahim:** Kuvvetleriyle birlikte Maraş Mücadelesine katılmıştır.
- 6- **Hacı Aslanoğlu Ali Ruhi:** Kuvvetleriyle birlikte Maraş Mücadelesine katılmıştır.
- 7- **Şahin:** Arkadaşları ile birlikte Maraş Mücadelesine katılmıştır.

5.5. Andırın'dan Katkı Sağlayanlar:

Andırın kasabasında, Kuvâ-ı Milliye Kumandanlığına getirilen Yaycıoğlu İbrahim Ağa, arkadaşları ile çalışmalara başlamış ve hazırlanan ilk müfreze Maraş'a gönderilmişti.¹ (*Müfreze komutanın ve erlerinin isimleri tespit edilemedi. AGB*) Andırınlıların büyük bir kısmı ise, Çukurova'nın doğusunun kurtarılması ile görevli Yzb. Osman Tufan tarafından, Kadirli'nin kurtuluşu için görevlendirilmişti.²

5.6. Bertiz'den Katkı Sağlayanlar:

Bertiz'de, **Zafer** ve **Muharrem** Beylerle **Sütçü İmam** tarafından Bertiz müfrezesi kuruldu. Bertiz müfrezesiyle birlikte Göksün, Pazarcık milis teşkilâtlarını, Fransızların ilerlemesini ve işgalini engellemede çok büyük hizmetleri oldu. Maraş halkı, müfreze kumandanlığı yapabilecek ihtiyat zabiti ve emekliye ayrılmış şahıslar çeşitli kollarda ve Bertiz müfrezesinde görev aldılar.³

5.7. Çukurova'dan Katkı Sağlayanlar:

Kemal Bey (Kozanoğlu Doğan): Kilikya Kuvay-ı Milliye Kumandanı⁵ Kemal Bey'in bölgede bir müfrezesi faaliyet halindeydi.⁴

6. PROVOKASYONLARA KARŞI TAKINILAN MİLLÎ TAVIR

İngilizler, bir yandan Maraş, Antep ve Urfa gibi Güney Anadolu vilayetlerini işgal ederken, bir yandan da Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa'nın, öncülüğünde doğmakta olan milli hareketi yok etmek için ısrarla bölücülük faaliyetlerinde bulunuyorlardı.⁵ Esas gayeleri Musul ve Kerkük petrol bölgelerini koruyacak kukla bir Kürt devleti meydana getirmektir.⁶ Bu amaçla İngilizlerin Süleymaniye Sancağındaki siyasi temsilcisi Yüzbaşı Edward Noel^(*) görevlendirilmişti. Olağanüstü yetkilerle donatılmış olarak Türkiye'de bulunan Noel'in amacının Kürtleri kullanarak, Anadolu'da oluşmakta olan milliyetçi akımı boğmak olduğunu Amerika'dan gelen Amiral Bristol de 30 Eylül 1919 tarihinde Amerika Dışişleri Bakanlığına çektiği telgrafta bildirmiştir.⁷

Yüzbaşı Noel, Kürt Lawrensi olma yolunda yoğun bir çaba sarf etmiştir. Noel'e göre, Mustafa Kemal Paşa'nın meydana getirdiği hareket tehlike arz ederse, ona karşı Bedirhanîlerle diğer bazı Kürtlerin kullanılması gerekiyordu. Bu maksatla da bölgedeki vilayetlere, Kürt ileri gelenlerinin vali veya mutasarrıf olarak tayin edilmesi hususunda, İstanbul'daki hükûmetin, ikna edilmesi lazımdı. İngilizler bu hususta mesafe kaydetmişti. Mesela Elazığ valisi Ali Galip Bey, Sivas'a vali olarak atanmıştı. İngilizlerin bölgede oynamak istediği bu oyunu önlemek ve Kürtçülük faaliyetine engel olmak için Diyarbakır'da bulunan XIII. kolordu komutanlığı harekete geçerek, bu faaliyetleri önlemeye yönelik bazı tedbirler almıştır, hem de olayın bizzat kışkırtıcısı olan İngilizleri şiddetle protesto etmiştir.⁸ Kolordu Kumandanı

1 Gnkur. ATAŞE Bşk. lığı Atatürk Özel Arşivi, No: 24, Dos. 1336/ 13-3, F-21.

2 Recep Dalkır, *Yiğitlik Günleri*, Milli Mücadele'de Çukurova, İstanbul, 1961

3 ATAŞE, *Barış Faaliyetleri Koleksiyonu*, Klasör no: 1162, E/Y Dosya no: 153/81, Belge no: 2-2.

4 Yalçın Özalp age s.91

5 Harp Tarihi Vesikaları Dergisi yıl: 1954, Vesika No: 147.

6 Akbıyık, *Milli Mücadelede Güney Cephesi*, Maraş, s.26

(*) Zaho hakimi olan başka bir İngiliz ile birlikte Birinci Dünya Harbi esnasında İran'da Bahtiyariler yanında bulunmuş ve ondan sonra da Kafkasya'ya gönderilmiş, uzun zaman Kürtlerin oturduğu bölgelerde yaşamıştı. İyi Kürtçe biliyordu. (*Türk İstiklal Harbi, C. IV, Güney Cephesi*, Ank. Gnkur. Basımevi, 1966, s.14)

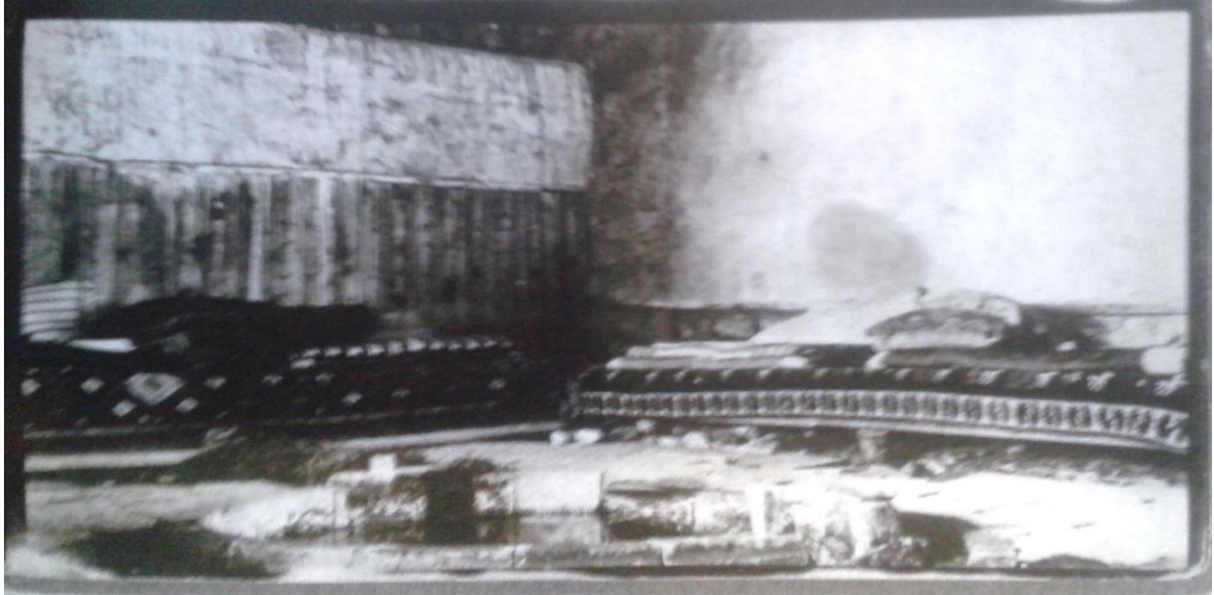
7 Akbıyık, age. S. 26

8 Karabekir, age. s. 224

Cevdet Bey, Sivas'ta bulunan III. Kolordu Kumandanlığını uyararak, Maraş'ın İngiliz işgali altında bulunmasından ötürü Elbistan'ın stratejik durumunun önemli olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden İngiliz işgalindeki Maraş'a uğrayan Edward Noel'in Elbistan yolu ile Malatya'ya geçerken Elbistan ile Urfa arasındaki yolların krokisini alarak halk arasındaki mezhep farklılıklarını tetkik ettiğini ve Elbistan kazasındaki dağlık köylere uğrayarak buradaki Türk ahaliyi silahlanmaya ve isyana teşvik ettiğini bildirmiştir. Cevdet Bey İngilizlerin Elbistan'a yapabilecekleri bir müdahaleyi önlemek için buraya kuvvet gönderilmesini istedi. Ayrıca Aziziye (Pınarbaşı)'deki alaydan ya da Sivas'tan Darende ve Gürün'e de bir kuvvet gönderilmesinin uygun olacağını bildirdi.¹

Bunun için Elbistan Asker Alma Şubesindeki subaylar köylere gönderilmeli ve halk İngilizlerin bozguncu faaliyetlerine karşı bilinçlendirilmeliydi. Köylerdeki halka Noel'in zararlı faaliyetleri anlatılmalıydı. Buradaki subay sayısı bu işe kâfi gelmezse Malatya civarındaki aydın subayların Elbistan Asker Alma Şubesine tayin edilmeliydi.

İngiliz Gizli Servis Ajanı E. W. C. Noel, aşiretleri Milli Mücadeleye ve Mustafa Kemal'e karşı ayaklandırmak ve olası bir İngiliz işgalini benimsemeleri için, özellikle Yakup Hamdi Paşa ve Tapo Ağa ile irtibata geçmiştir.² Edward Noel Elbistan ve Pazarcık civarında bulunan hem Atmalı Aşireti Reisi Yakup Hamdi'nin hem de Sinemenli Aşireti Reisi Hasan oğlu (Halil Erdem) Tapo'nun yayladaki çadırlarına giderek, bunların nüfuslarını kaydetmiştir. Pazarcık'tan geçerken Ermeni iddialarının başlangıç noktasına adım attığını ifade eden Noel, Pazarcık'ta savaş öncesinde bile Ermeni nüfusunun 25 kişiyi geçmediğini belirtmiştir. Civar köylerde de bir tek Ermeni'ye rastlamadığını, dolayısıyla bu insanların Ermeni hâkimiyetine sokulmak istenmesinin hangi adâlet kavramıyla izah edileceğini Londra'ya yazmış fakat hiçbir cevap alamamıştır.³

Tapo Ağa'nın evi Binbaşı (E.W.Noel, çektiği resim 28 Ağustos 1919).

¹ Akbıyık, *Milli Mücadelede Güney Cephesi, Maraş*, s.26

² Arık, *age*, s. 52

³ Mim Kemal Öke, 1989, *İngiliz Ajanı Binbaşı E. W. C. Noel'in Kürdistan Misyonu*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, VII+132 s.

Noel ayrıca aşiretler arasındaki lehçe farklılıkları üzerinde durmuştur. Atmalı Aşireti obasına da uğrayan Noel, Yakup Paşa'nın misafiri olmuştur. Bu ziyaretler için Noel "Ziyaretlerimizle Kürt millî duygularında uyanma gerçekleşmiştir" ifadesini kullanmıştır.¹ Ancak bu aşiretlerin millî mücadeleye katılması bu ifadenin yalan olduğunu göstermiştir.² E.W.C. Noel, Yakup Hamdi'den bahsederken de; "Yakup Paşa'nın Türklere şiddetle karşı olduğunu tahmin etmek hiç de zor değil fakat bu yönüyle bölgedeki diğer Kürt reisleri arasında bir istisna da değil."³ demektedir. Oysa Yakup Hamdi Bey'in takındığı tavır, Noel'den silah almak için onu inandırmaya yönelikti. Diğer bir husus da Yakup Hamdi Bey'i ısrarla "Kürt" olarak gösterme gayreti kasıtlıdır. Çünkü şüphe götürmez bir gerçektir ki; Yakup Hamdi Bey, her ne kadar Atmalı Aşireti'nin reisi ise de aslen Karahasanlıdır. Karahasanlılar da Oğuzların Beğdili boyundadır.

Neticede, Yakup Hamdi Paşa ve Tapo Ağa, Kuva-i Milliye karşıtı gözükerek, İngiliz ajanından silah temin ederler. Silahlar temin edildikten sonra iki aşiret reisi birlikte Sivas'ta yapılan kongreye bağlılık telgrafı çekerler.⁴

Binbaşı E.W. Noel, Yakup Hamdi Bey'in çadırında 31 Ağustos 1919). (Soldan 3. Olan Yakup Hamdi Bey; dördüncü kişi de Binbaşı E.W.C. Noel'dir.)

Bir diğer kışkırtma faaliyet de Fransızlar tarafından icra edilmiştir. Fransızların Osmaniye askerî mutasarrıfı Yüzbaşı Andre, Maraş askerî mutasarrıflığına getirilmişti. Andre'nin Maraş'a gelirken beraberinde getirdiği bazı Osmaniye'liler, ilçelere mektuplar yazarak, işgal kuvvetine sadakat ve hizmet etmek için iknaya çalışmışlardı. Özellikle Göksun ve Süleymanlı Çerkezleri ile Pazarcık aşiretlerinden ümit beklenip buna ikna edilmeye çalışılmıştı. Bunlara

1 Öke, M., K., 1990, *İngiliz Ajanı Binbaşı E. W. C. Noel'in Kürdistan Misyonu*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

2 Sarımay, Y., 2002, *Proje Yöneticisi, Osmanlı Belgelerinde Ermeni Fransız İlişkileri 1918-1919*, Ankara

3 Binbaşı E. W. C. Noel, *Kürdistan 1919 Binbaşı Noel'in Günlüğü*, Avesta Yayınları, 2013, s. 30

4 Arık, age. s. 52

para mükâfatı ve bir kısmına da memuriyetler vaat edilmişti. Bu mektuplardaki rüşvet teklifleri Süleymanlı ve Göksun'dan lanetle, nefretle karşılandığı belirtiliyordu. Pazarcık'a giderek, Atmalı Aşireti reisi Yakup Hamdi'ye ve Sinemili Aşireti reisi Tapo'ya para götüren ve Fransız işgalini kabûl etmesi karşılığında onlara jandarma komutanı olacağını müjde olarak haber veren Agop Hırlakyan'ın damadı Karlozoğlu Osep'in (Kılıç Ali'nin bildirdiğine göre Ohannes) de Yakup Hamdi (ya da jandarma komutanı Ramazan) tarafından yakalanıp Kuvay-ı Milliye'ye teslim edildi.¹

7. MAHALLİ KUVETLERE YAPILAN TALTİFLER

Maraş ve Antep Savunmasına katılan mahalli kuvvetler, fedakârlıkları, gayretleri ve kahramanlıkları sebebiyle gerek telgraf çekilerek, gerekse madalya verilerek taltif edilmişlerdir. Bunlardan bazılarını zikretmeyi uygun bulduk.

Maraş ve Antep savunmasındaki katkılarından dolayı Yakup Hamdi Bey ile Mulla Mehmet KARAYILAN, Mustafa Kemal tarafından gönderilen takdir mektubuyla iltifata layık görülmüşlerdir. Söz konusu mektupta: ***“Pek muhterem Mulla Mehmet KARAYILAN, biliyorsunuz ki, vatanımız işgal altındadır. Fransızlar Kilis'ten Antep'e, oradan Maraş'a büyük bir askeri güçle girmek istiyorlar. Düşmanı Antep'e ve Maraş'a sokmayasınız. Sizin Yemen ve Doğu Cephesindeki kahramanlıklarınızı biliyor ve takdir ediyoruz. Ayrıca, Yakup Hamdi Paşa'nın Reisliği'ndeki Atmalı Aşireti'nin, Kurtuluş Savaşımıza desteğini de biliyoruz. Bir vatansever olarak Askeri Dehanızdan yararlanmak isteriz. Sizleri, bizimle birlikte Kuvva-i Milliye saflarında, omuz omuza savaşmaya davet ediyorum. Selam eder gözlerinizden öperim.”*** denilmiştir.²

Milli mücadele bitiminden sonra Muhacir Ali Efendi, Mustafa Kemal'in daveti üzerine Ankara'ya gider ve Pazarcık'ta milli mücadeleye katılan, Pazarcık Müdafa-i Hukuk Cemiyeti üyesi, 17 kişinin adlarının yazılı olduğu listeyi Paşa'ya takdim eder. Daha sonra bu listedeki şahıslara TBMM kararı ile kırmızı şeritli madalya takdim edilir.³

Ali Fuat Cebesoy da Maraş müdafaası hakkında hatıralarında, ***“Maraş müdafaası İstiklâl Mücadelesinin en parlak kahramanlık destanlarından birisidir. Başta Maraşlılar olmak üzere Pazarcık, Elbistan ve Göksunlular cesaret, feragat ve fedakârlıkların bir timsalidir. Yirminci ve üçüncü kolordulardan iştirak edebilen zabıt ve askerlerin de bu kahramanlıklarda hissesi vardır. Maraş'ın mukaddes kurtuluşu uğrunda şehit düşen aziz kardeşlerimizin mübarek hatıraları önünde eğilirken gazilerini de hürmetle selamlarım.”***⁴ diyerek, Maraşlılarla beraber, Pazarcık, Elbistan ve Göksunlular'a iltifatta bulunmuştur.

¹ Hatice Başkan, *Türk Basınının Fransız İşgali Altındaki Maraş'ı İşlemesi*

² Mehmet Demir, *Antep Savunması*

³ Arık, age. s. 48

⁴ Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları, İst. 1955, s. 292*

Sonuç

Maraş mücadelesi; haberleşme zorlukları, silah ve mühimmat kıtlığı, para yokluğu, gıda sıkıntısı ve tabiat şartlarının olumsuzluğu içinde, asker ve silah bakımından çok güçlü olan istilacılara karşı verilen, topyekûn bir müdafaa ile taarruzun adıdır. Öyle ki Maraş'ın içinde yaşanan olumsuzluklar, Elbistan, Pazarcık, Göksun, Zeytun (Süleymanlı), Andırın, Pınarbaşı (Aziziye), Darende ve Gürün'deki kalplerin titremesine neden olmuştur. Neticede bölgede görevli liderlerin fedakârca ve sistemli çalışmalarıyla Maraş, tüm birimleriyle kolayca mücadele için harekete geçirilmiştir. Akabinde, bu mücadele için gerekli olan birlik ve beraberlik adına ne varsa ortaya konulmuştur. Hülâsa bu savaşın ve ardından gelen zaferin içinde, tüm Maraşlılara ve çevredeki kuvvetlere ait hassasiyet, vatanseverlik, gayret fedakârlık, katkı ve kahramanlıkla bezenmiş izleri görmek mümkündür.

KAYNAKLAR

- ABADİ, Türk Verdün'ü Gaziantep-Antep'in Dört Muhasarası, çev: Kur. Yzb. Necmettin, Gaziantep 1959
- Açıksöz Gazetesi, 8 Şubat 1920. sayı 33.
- AKBIYIK, Yaşar. Milli Mücadele Sırasında Maraş'a Yapılan Yardımlar
- AKBIYIK, Yaşar. Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yük. Kur. Atatürk Araş. Mrk., Ankara 1999,
- ALPARSLAN, Yaşar-YAKAR, Serdar. İstiklal Savaşında Maraş
- ALPARSLAN, Yaşar - YAKAR, Serdar. Maraş-Fransız Harbi, (Kılıç Ali'nin Güneydeki Macerası)
- ARIK, Halil. Tarihi ve Kültürel Özellikleri ile Pazarcık.
- ATASE, Atatürk Arşivi, Dosya 1336/13-5,
- ATASE, Barış Faaliyetleri Koleksiyonu, Klasör no: 1162, E/Y Dos. no:153/81, Belge no: 2-4
- BAŞDOĞAN, Ferhat; Em. Kur. Alb. age Arşivi No: 1-218, Dos. No: 146.
- BAŞKAN, Hatice, Türk Basınının Fransız İşgali Altındaki Maraş'ı İşlemesi
- BİNİŞ, Ali Gültekin, Maraş ve Antep Savunmasına Katılan Karahasanlılar (makale)
- CEBESÖY, Ali Fuat. Millî Mücadele Hatıraları, İst. 1955
- DALKIR, Recep. Yiğitlik Günleri, Milli Mücadele'de Çukurova, İstanbul, 1961
- DEMİR, Mehmet. Antep Savunması
- EYİCİL, Ahmet. Maraş Mücadelesinde Atatürk
- SARAL, Ahmet Hulki, Emekli Tuğgeneral, Türk İstiklal Harbi, Gnkur. ATAŞE Bşk. lığı Yayınları; C. IV,, Güney Cephesi, Ankara Gnkur. Basımevi, 1966,
- JAESCHKE, Gothart. Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi, Ankara 1970
- GÖNEN, Cengiz. Ulusal Kurtuluş Savaşının İlk Kahramanı: Maraş Ankara 2005
- GÜLLÜ, Adnan. Bir kentin Hafızası Elbistan Tarihi
- Harp Tarihi Vesikaları Dergisi yıl: 1954, Vesika No: 147.
- KARADAĞ, Hüsameddin. İstiklal Savaşında Maraş,
- KARADAĞ, Hüsameddin.1943, Millî Mücadelede Maraş, Mersin
- KARBKİR, Kâzım. İstiklal Harbimiz, İstanbul 1969
- NOEL, Edward William Charles, Kürdistan 1919 Binbaşı Noel'in Günlüğü, Avesta Yayınları, 2013
- Osmanlı Belgelerinde Ermeni-Fransız İlişkileri Cilt II, Kolektif, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü,
- ÖKE, Mim Kemal, 1989, İngiliz Ajanı Binbaşı E. W. C. Noel'in Kürdistan Misyonu, Boğaziçi Yayınları, İstanbul
- ÖZALP, Ömer Hakan. Müfettiş Osman Necati Erginöz'ün hatıraları.
- ÖZALP, Ömer Hakan. Maraş'ın Kurtuluşunda Elbistan'dan Giden Top (makale),
- ÖZALP, Yalçın. Maraş Direnişinin Başındaki Serkomser Ali Bey, EGM Basımevi, Ankara 200
- ÖZALP, Yalçın. Mustafa Kemal ve Milli Mücadelenin İlk Zaferi, Ank. 1976
- SONYEL, Dr. Selâhi. Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika, Ank. 1973 c. I
- TİTEA, kutu no 19, belge no 82.
- Türk İstiklâl Harbi Güney Cephesi, Ank. 1966, c. IV
- VÉOU, P. D. 1937, Kilikya 1919-1922
- YAKAR, Serdar. Maraş Milli Mücadelesinde Arslan Bey